

108129

AZ „ERDÉLYI MÚZEUM”
SZERKESZTŐSÉGE

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT

XVI. évfolyam

9—10 szám

1907

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET

ÉRTESÍTŐJE

SZERKESZTI
MERZA GYULA

KIADJA AZ ERDÉLYI
KÁRPÁT-EGYESÜLET

TARTALOM: Házi iparunk szerepe a turistaforgalomban. — *Ruzitska Béla dr.:* Vándorlás a Retyezáttól Nagyszebenig (szerző 7 fölvetelével). — *Merza Lajos:* Automobilon. — *M. Kovács Géza:* XVII. évi jelentésünk. — *Különfélék:* A Királyhágón (Balla Miklós). — Német turista-ünnep. — A Club Alpino Italiano turista-kiállítása. — *Könyvesház:* A nagyszebeni Kárpát-Egyesület évkönyve. — A svéd turista-egyesület évkönyve. — *Egyesületi élet:* Az E. K. E. XVII. évi rendes közgyűlése. — Az Erdélyi Kárpát-Egyesület Árpád-ünnep. — A gyergyói osztály újjászervezése. — E. K. E. fenyő-borszesz.

Előfizetési ára 10 korona
Megjelenik évenként hatszor

Az E. K. E. rendes tagjai tag-
díjuk fejében ingyen kapják

KOLOZSVÁR

Szent Bonaventura könyvnyomda

1907

STEIN-féle Ujdonságok!

Leány - Backfisch - Kostümökben, kabátokban, kalapokban, szőrme-gallérokban, sapkákban és capüchonokban.

Legujabb Modellek!!

Fiú-Ruhácskák, Téli kabátok, Szőrme - Sapka és Gallérok, Matróz-Sapka.

Gyermekruha

Csecsemő kelengyék

nagy választékban! Tornaruhák és Nadragok, Iskolai kötények raktára, Posztó-, Bőr- és kötött Kamáschni, Harisnyák. Mellfűző-terem! Mérték szerinti készítés!

különlegességek!

Mátyás király-tér 1. Tanácsház.

== Az őszi és téli idényre ==

a j á n i

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Kolozsvárt, Mátyás király-tér.

Őszi és téli öltönyöket, Átmeneti kabátokat (Double, Ulster, Raglán).

Havelok ujjakkal és ujjak nélkül,

Téli kabátok,

Városi bundák,

Gazdasági kabátok szövet vagy szőrmebéléssel.

Eredeti dán iramszarvas-kabátokat flanell- vagy szőrmebéléssel.

Nagy választék gyermek- és fiú-öltönyökben.

Minták és képes árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

Megrendeléseknél elegendő mértéknek egy régi öltöny beküldése. — Gyermekruhák rendelésénél elegendő, ha a gyermek korát, a kívánt szint és árt velem közlik.

RIGÓ LAJOS női divatáru, kézmű-áru és fehérnemű kereskedése

Kolozsvárt, Wesselényi Miklós-utca 5. szám.

„Kedvező alkalom olcsón vásárolni“,

mert tulhalmozott raktár van december végéig. Az összes áru-készlet **olcsó** árban kerül eladásra.

KÉRJÜNK E. K. E. GYUJTÓT!

E. K. E. gyűjtő megrendelhető az *Unió* magyar általános gyűjtőgyár részvénytársulatnál, Budafok. 5% az E. K. E. javára.

A Magyar Napilapokban

hirdetett gyönyörű karácsonyfa-disz
összeállítási ládákat

(Külföldet felülmulják)

1.25 kr. hirdetett 90 darabos ládát . . . 1.05 krért.

2.50 kr. hirdetett 151 darabos ládát . . . 2.10 krért.

– Különösen figyelembe veendő. –

2.38 kr. hirdetett *komersz* ládát tartalmazó 8 tucat nagy üveg féle ragyogó diszitményt. — 2.05 krajcárért kapják az E. K. E. tagjai, ha azt mielőbb megrendelik *PLÖKL és HAAS* sport-üzletének karácsonyfa-disz idény osztályában.

Budapest, VI. ker., Andrásy-út 13. sz.

Rendelésnél az E. K. E. tagságra kell hivatkozni.

Karácsony előtti héten vidékre már nem küldünk.

NOVEBBI b. Kolozsvár, Mátyás király-tér 16.

Minden hölgynek érdeke

**DÚS VÁLASZTÉKU
DIVATCIKKEIMET**

megtekinteni.

Tájékozással:

1 m. jó erős Tennisz-flanel . . . 16 kr.

1 m. 120 cm. széles szövet 45, 55, 65 kr.

1 m. jó mosó karton szövet 20, 22, 25 kr.

FOG

műterem!

NAGY JENŐ

szájpadnélküli műfog-
speciálista fogműterme

Kolozsvárt, Wesselényi-M.-utca 6. (Dr. Goth-ház.)

Elvállalom a fogászat körébe tartozó összes teendőket.

Munkáimért felelősséget vállalok, úgy jutányosság, valamint tartósság tekintetében és azokért díjazást utólag elfogadok. Felvilágosítással naponta 1—2-ig a nagyérdemű közönség rendelkezésére állok. — Vidékieknek levélbeni megkeresésére azonnal válaszolok. — Szegényeknek 8—9-ig ingyen rendelés. — A nagyrabecsült közönség pártolását kérem. Tisztelettel Nagy Jenő, szájpadnélküli műfogspeciálista.

IRODALOM.

A rimaszombati múzeum évkönyvéből. Most egy éve tartotta a Gömörvármegyei Múzeum-Egyesület alakuló közgyűlését és a régi megyei múzeum gondjaiba vétele folytán az Országos Főfelügyelőség útján 1000 korona államsegélyt kapott, melyből egy rész a néprajzi osztály szervezésére szolgál. 150 koronába kerültek az ásatások, 150 koronába került egy régi pecsétnyomók és bélvégzők gyűjteményének alkalmas tartóba való elhelyezése, 100 korona pedig régészeti tárgyak vásárlására fordítandó. A néprajzi szempontból érdekes balogi régibb népviselet tanulmányozása 500 koronát vett igénybe. A néprajzi osztály e címen 19 népviseleti tárggyal gyarapodott, mely a meglévő 53 darabbal csinos kis csoportot alkot. A régiségtár anyaga az 1500 darabot megközelíti; a képzőművészeti osztály 89 tárgyból áll. A gyűjtemények a tekintélyes könyvtárral együtt és egyéb tárgyi ajándékok folytán ma már mintegy húszezerre menő múzeumi tárgyból vannak összeállítva. Örömmel értesülünk, hogy a régészeti kutatásokban Terray István buzgó tagtársunk is élénk részt vett. A Fábry János igazgatása alatt fejlődő múzeumot, melynek Tompa-szobája is van, már eddigelé is több mint 3000 látogató kereste fel 5 szobából álló új helyiségében.

Divat Újság. Minden asszonynak leghőbb vágya, hogy valamilyen szép prémet sze-

rezzen. Régente a prémkubát formátlan, alakatlan volt, s ilyené tette viselőjének alakját is, de ma már olyan szépen, annyi ügyességgel dolgozzák fel, hogy mindenki bátran felveheti. Uralkodó alak itt is, mint a ruhánál, az elő- és hátrésszel egyben szabott ujj. A prémkabát értékét még nagyban növeli a nagyon is sok dísz, a mit rá dolgoznak. A ruhát is prémmel szegik és díszítik, épp így a kalapokat is. A jól értesült körökben azt beszélük, hogy a most divatos harang- és Rembránd-alaku nagy kalapnak Párisban legközelebb nagy ellensége támad a kis kalapokban. A havonta kétszer megjelenő *Divat Újságra* negyedévre postán való szétküldéssel, két korona husz fillérért lehet előfizetni. (Budapest, VIII., Rökk Szilárd-utca 4.)

Pesti Hirlap. Előnyei: egy nagy képes naptár, melyet minden előfizető karácsonyi ajándékkul kap s egy divatlap, melyet az előfizető mérsékelt áron rendelhet meg. Aki a *Pesti Hirlap* nagy képes naptárát az 1908. évre ingyen és bérmentve megkapni óhajtja, az már most fizessen elő, mert ez ajándékkra igényt csak azok tarthatnak, akik legalább negyedév óta megszakítás nélkül előfizetői a lapnak. A Pesti Hirlap ára egy óra 2 K 40 fillér; negyedévre 7 korona; a *Divat Szalon* című nagy és díszes kiállítású divatlappal együtt negyedévre csak 9 korona. A Pesti Hirlap kiadóhivatala Budapest, V., Váci-körút 78.

Uj Drogéria

Kolozsvár, Deák Ferenc-utca 8. sz.

Ajánlok versenyáron:

Állatgyógyászati-, betegápolási- és háztartási cikkeket.
Angol és francia illat- és pipere-cikkeket.
Rum- és likör-esszenciákat.
Brandoló-, tarso- és Kerbschnitt munkákhoz mintázott falapokat, tűket és kellékeket.

Dubiniewicz Oszkár, droguista.

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.

Házi iparunk szerepe a turistaforgalomban.

z idegenforgalom mindenütt divó hasznosítása, illetve „idegen ipar“ alatt világszerte azt az iparszerű törekvést értik, mely az idegenek gyöngéiből, hiúságából, pénzköltési vágyából táplálkozik.

Svédországban, Tirolban, Svájcban ennek a célnak a szolgáltatásban nem utolsó szerepet játszik a női népviselet, melyet az árucarnokok, szállók, kávéházak, múzeumok, idegenforgalmi irodák, ének- és zenekarok stb. alkalmazottai nem röstelnek magukra öltetni, hogy az idegenség figyelmét felköltsék.

És ami fő, ezzel nem a kapzsóság és kizsákmányolás ülök orgiáikat, hanem a legmesszebbmenő előzékenység és udvariasság örve alatt az a cél lebeg ez irányzat előtt, hogy az idegenekre vonzó erő gyakoroltassék. Itt ellenszolgáltatásról van szó, mellyel szemben önkéntelenül megnyiljék az idegenek áldozatkészsége, költekezése; itt olyan eredeti benyomásoknak, lokális hangulatoknak a színessége nyer külső képet, melyek burkolják, feledtessék az illetővel a pénzszerzésnek, a kenyérkeresetnek zsarolásszerű látszatát.

A női szépség, a ruhaviselet festői pompája, a faji sajátságok megbámultatása egytől-egyig alkalmas segédeszközöknek bizonyultak az idegenség szórakoztatására, miért is az ilyennemű formát az utasok szívesen elfogadják, érte örömet fizetnek s a látottakat kellemes emlékül megőrzik, ha hazatérnek.

Nagy művészetet fejtenek ki a külföld ugynevezett divatos idegenforgalmi középpontjai abban, hogy aki ott megfordul, egyuttal jól is érezze magát és hogy pénzeért lakásban, ellátásban, kiszolgálásban és bánásmódban megtalálja azt az ellenértéket, ami alkalomadtán újra odacsábítsa, ahol szeretetreméltóságot, szíveséget és barátságos, kedves emberek jóságát élvezték a hotel-számla mellett ráadásul. És legyünk meggyőződve, hogy nem mindig a természet szépség, a kulturális intézmények elsőrangú volta, vagy a különleges attrakciók időtöltése avagy műélvezete az irányadók, hanem igen sokszor a vendéglői viszonyok döntik el valamely vidék idegenforgalmának a föllendülését.

E tekintetben Tirolban sokat lehetne tanulni a mi vendéglős iparunknak, hol a kedvezőtlen gazdasági és gyáripari viszonyok folytán a szegény nép ugyszólván a nyári vendégek után él.

Természetesen a régi pátriárkális vendégfogadók tiszta és olcsó szobáit, mérsékelt árú és házias főztjét ma már a legtöbb helyen modern hotelek jól berendezett lakásai és „table d'hôte“-jai váltották fel, mindazonáltal megmaradt a nép tisztességtudása, a „penziók“ demokratikus köztársasága és a tisztességtelen verseny lehető korlátozása.

Ha az idegen jó ágyat kap, jól alhatik, kifogástalan ételt és italt élvezhet, akkor már az egyéni jólérésnek az első föltétele biztosítva van s azzal fogékonyabbá válik a látóivalók iránt s esetleg enyhébben képes megítélni a netán tapasztalt hiányokat.

Nem hiában tartja a példabeszéd, hogy az a legjobb házasság, hol a nő a gyomrán keresztül hódítja meg a férjét.

Sokban találó ez a hasonlat az idegen forgalomra is, hol az utasnak és a vendéglősnek *ad hoc* frigyéből nyer tápot valamely vidék látogatottsága.

Mindenesetre szükséges, hogy az ellátás jóságán kívül más tekintetben is jól találja magát az idegen, kinek figyelmét lépten-nyomon olyan különlegességekre tudjuk fölhívni, amelyekért senki se sajnálja a pénzét.

Történeti nevezetességű épületek, szobrok, közgyűjtemények, kirándulóhelyek mellett nagy szerepe van az idegenekkel szemben az emléktárgyakul vásárolni szokott házi- és népipari apróságoknak, a tájrajzi szempontból se kicsinylendő képes levelezőlapoknak s a faji sajátságokat feltüntető mulatóhelyeknek s nálunk Erdélyben különösen a szindús népviseletek kellő reklámozásának.

Aki járt a Salzkammergutban, Skandináviában, a Magas-Tátrában vagy főként a svájci kirándulóhelyeken és a stíriai, olasz, francia ismertebb nyaralótelepeken, az elképzeli, hogy mit lehetne pl. Kolozsvárt, az erdélyi idegenforgalom főgócóján egy ugynevezett *középponti erdélyi háziipari árucsarnokban* s esetleg az erdélyi fürdők kisebb nyári bazáraiban összehalmozni az idegenek vásárlási kedvének a kielégítésére. Pl. a svéd háziipari nagy áruház Stockholmban egyike „Észak Velencéje“ egyik legvonzóbb látványosságának, hol órákat lehet elszórakozni a gyermekjátékok, himzések-, a faragó-, szövő-, fonó- és agyagipar, nemkülönben a népies festészet és a ragyogó szép népviseleti cikkek készítményeinek színgazdag csoportozatai közt.

Vagy pl. hogy csak a tiroli szerencsegyűrűket, vaskigyókat említsük, azok az idegenség utján szintén milliókat jövedelmeznek.

Nagy idegenforgalmi és így közgazdasági jelentősége volna nálunk is egy-egy ilyen zseniális ötletnek, mely a népjólét előmozdítása céljából szelid nyomást gyakorolna az idegenség költekezésére. A fentemlített vállalat alkalmat nyújtana erdélyi különlegességeinknek egy helyen és egy tömegben való kiállítására, megismerésére és tárháza lenne azoknak a „souvenir“ néven az utasoktól mindenütt keresve-keresett emléktárgyaknak, ötletszerűen bevált idegenforgalmi cikkeknek, melyek megtekintésénél az idegenek előszeretettel időznek. Az E. K. E. is sokat foglalkozott ezzel a kérdéssel, de örömmel üdvözljük a Székely Társaságok szövetségét, ha ezt a tervet megvalósítja.

Vándorlás a Retyezáttól Nagyszebenig.

I.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyó évi június hó két utolsó napján kirándulást rendezett a gyönyörű, természeti nevezetességekben bővelkedő *Retyezát-hegységbe*, melyen 19 személyből álló társaság vett részt. Ez a kirándulás volt kezdete ama további nagyobb útnak, melyet a Retyezáttól kezdődőleg keleti irányban a havasokon végig Nagyszebenig nyolc nap alatt megtettünk. Miután ez útunkban a Déli Kárpátok aránylag ritkán látogatott vonulatának csaknem a felén végighaladtunk, érdekesnek tartom e csodás szép vidék ismertetése kapcsán felette élvezetes kirándulásunkat leírni és így azt tágabb körben is ismertté tenni, hogy az arra vállalkozó hegymászó turisták kedvet kapjanak azt megismételni. Kiránduló társaságunk Kolozsvárról június 28-án délután 5 óra 32 perckor a személyvonattal indult el és éjjel 1 óra körül Váralja-Hátszegre ért, hol a már előre megrendelt szekereken elhelyezkedve, azonnal tovább indultunk. A holdvilágos szép éjjelen 3 óra alatt a Retyezát hegység északi lábánál fekvő *Malomvíz* községbe értünk. A kora reggeli órában az uradalmi erdészházban már reggelivel vártak és azután is az erdészszemélyzet dicséretreméltó buzgalommal segítségünkre volt a lovak és a vezetők előállítására körül. Szokás szerint azonban, a már előre megrendelt falusiak csak egy órával később és akkor is egyenként gyülekeztek az erdészház elé. A társaságban 1 négyen,¹ kiknek az a szándékunk volt, hogy ne csak a tervbe vett Retyezát-csúcsra, hanem e hegység belsejébe is tovább menjünk, mindjárt az előkerülő három első lovat magunknak lefoglaltuk; egyikre hátizsákjainkat és csomagjainkat felraktuk, a másik két lovat pedig lovaglásra használtuk. Így végre 6 óra körül Malomvíz és a közelében fekvő Szuszény falun át elindulhattunk a Strigy-folyóba ömlő Sebes-patak (Riu mare) egyik mellékvölgyébe: a Malomvíz- vagy Ruso-völgybe. A széles és termékeny hátszegi síkság e déli öbölszerű nyúlványa végén fekszik Szuszény falucska, melynek házai már egészen a hegyek lábánál épültek. A néhány házból álló falucska áthaladva, a hegyek közül előtörő patak szűk, szorulatszerű völgyébe jutunk. E szorulat keleti oldalán, egy kiálló orom tetején látható a Kendeffy-család ősi várának, *Kolcvárnak* romja, nyugati oldalán pedig, szinten meredek sziklák tetején egy régi templom igen hiányos maradványai találhatók. Innen kezdve sűrű lomberdő fedi a nagyon szűk völgy oldalait, melyeken kiugró sziklák, egymásra halmozott kőtörmelék bukannak elő és a patak óriási kövek, sziklatuskók között kénytelen zúgva és tombolva alárohanni. Nagyon szép és regényes a völgynek ez alsó szorulatszerű része, melyen útunk néhány öles kanyarodóval, mindenütt a rohanó víz mellett vezet fölfelé. Tovább délre

¹ U. m. Theil Frigyes, Virágháty Gyula, feleségem és én.

kissé kitér a völgy és amott a távoli háttérben, már szemünkbe ötlenek a Retyezát-vonulat hatalmas ormai, törmelékkal telt sziklás oldalai. A hűvös, árnyas völgyben eleinte tölgy-, majd bükk-, később pedig nyír-erdőben gyorsan haladunk előre, annak ellenére, hogy útunk egyre meredekebbé válik. Az Izvornak nevezett és a Retyezát-csúcs északi első nyulványát alkotó hegytömeg előtti völgyrészben, ahol már a lombos erdő megszűnik és a fenyőerdő kezdetét veszi, újból elszűkül a völgy és itt hatalmas sziklákon, vizes és szerű zuhatagokkal ömlik alá a patak. Ezután a völgy egyre meredekebb, a patak pedig kisebb lesz és hatalmas félkör alakú nagy kanyarodóval, az ide leereszkedő Retyezát-csúcs nyugati nyulványainak sziklás oldalait megkerüli. Mire e nagy völgykanyarodót megtesszük és a szűk völgyből a hegyoldalba

Hógörgeteg a Raszka-völgyben.

kimászunk, útunk már csak szűk gyalogösvénynyé válik, melyen lovakkal tovább haladni alig lehet. Elérkeztünk a *Raszka* nevű mellékvölgybe, melynek egyik gyepes erdőtisztásán, körülbelül 1400 m. tengerszín feletti magasságban letelepedve, a korai ebédhez hozzáfogunk, mert hiszen reggelinket már nagyon rég elköltöttük és a még csak ezután következő igazi mászáshoz friss erőt kell gyűjtenünk. Lovainkat itt hátra kell hagynunk, mert azok a hegységben fölfelé többé nem használhatók.

E gyepes tisztásról föltekintve a völgybe, amott fölöttünk megpillantjuk a fenyőerdő felső határát, a fölött pedig a Retyezát csúcsáig emelkedő meredek, csupasz sziklaoldalt látjuk. Útunk ebben az irányban vezet tovább; de alig megyünk a völgyben pár száz lépést előre, midőn a fák között egyszerre hatalmas hótömeget veszünk észre, körülötte pedig derékban kettétört vagy gyökerestől kitépett, kicsavart nagy fenyőfákat, ágakat, bokrokat és igen sok kötörmelékot látunk vad rendtelenségben és össze-visszaságban mindenfelé heverni. Ez a nagy hótömeg ily alacsony tájra, a völgy e mély részébe, bizonyosan a tavaszi hóolvadás alkalmával jutott, midőn a hegyoldal magasabb meredek helyein megcsúszva és tömegében egyre nagyobbodva, maga előtt mindent összezúzva, törve és lesöpörve, rombolása folytán útjában még most is jól felismerhető, széles hógörgeteg (lavina) alakjában a Raszka-völgy e mélyebb részébe lejutott. Itt azután a nyár heve még most sem tudta elolvasztani.

Tovább kapaszkodva, fárasztó mászás után, nemsokára kiérünk a borókafenyő (*Juniperus*), majd a törpe-fenyő (*Pinus mughus* vagy *pumilio*) régiójába és hova-tovább szabadabb, messzeterjedőbb kilátásban van részünk. Végre a völgy aljából már látott meredek hegyoldal tetejét érjük el, mely 2000 m. magasságban a Retyezát csúcsáról messze lenyúló omlásos *Retyezát-sziklagerincet* (Kostura-Retyezátului) alkotja. Ezen kell most egyenesen keleti irányban, a csúcsig felmászunk. Már innen is gyönyörű kilátás kínálkozik a hátszegi síkságra és az attól északra fekvő hegyes vidékre, továbbá a nyugatra elterülő, erdővel sűrűen borított, nagyterjedelmű hegytengerre és déli irányban az ország határát alkotó 2000 m-nél magasabb Boresko, Galbina és Paltina hegyláncolatra. Csak észak-keletre nincs szabad kilátás, mert erre a meredek kiugró szirtfokokkal párkányzott hegygerinc nyúlik fel a csúcsig, melynek déli oldala itt-ott még törpefenyőkkel, legnagyobb része azonban gyeppel van befedve. Amott távolabb a sziklás hegyoldal rozsdavörös színűnek látszik, mintha a kőzet vastartalmú, mállott és ennél fogva rozsdás színezetű volna. Odaérve azonban észrevesszük, hogy e szokatlan szín a nagymennyiségű, legszebb virágzásban lévő *havasi rózsza* (*Rhododendron myrtifolium*) gyönyörű rózsaszínű bokraitól ered. A Retyezáton éppen ez időben volt a *Rhododendron* virágzásának tetőpontján, úgy, hogy itt tartott rövid pihenőnk alatt, a csaknem bokor nagyságot elérő *Rhododendron* dús virágú csoportjai közé hevedtünk és úgy élveztük azok finom fűszeres illatát.

Tovább, fölfelé a gerinc egyre kövesebb, sziklásabb és így a magas havasi legelő területéről már a növényekben nagyon szűkölködő szikla-regióba jutunk. Az utolsó legelőn egy havasi pásztor (csobán) vállalkozik arra, hogy háti zsákjainak átvételével terhünkön könnyítsen és hogy a Retyezát csúcsáig elkísérjen. Így az egyre járhatatlanabb, törmelékesebb és sziklásabb gerincen gyorsabban haladhatunk. Innen már a Retyezát-csúcsról délnyugati irányban, a 600—700 méter magas, óriási sziklaoldalak között lenyúló *Zlata-völgy* legfelső forrásvidéke, az azt félkörben körülvevő Retyezát, Sasolor, Zenoga és Zlata-csúcsok kiszökellő kúpszerű alakja, valamint az ezeket összekötő magas szaggyatott, csipkézett szélű, sziklás hegygerinc is, a maga teljes nagyszerűségében áttekinthető. Mindenütt sziklákat, köveket, meredek, kopasz sziklaoldalakat, bástyákat, tornyokat, várfalszerű sziklavonulatokat, kőomlásokat és görgetegeket látunk, melyek között a naptól jobban védett helyeken nagyterjedelmű hófoltok és gyönyörű havasi tavak (tengerszemek) tűnnek fel. E vad rengeteg zordonságát, — melyet már növényzet sem tesz változatossá, — csak a kristálytisza vízű, kecses havasi tavak enyhítik. Az egész környezet oly csodásan és fenségesen nyugodt, csendes; legfeljebb egy-egy kőszálsas lebeg lassú szárnyacsapkodással a végtelen sziklatenger fölött vagy néhány óvatos, félénk zerge legelész a sziklák közötti gyepen, de a vidék fenséges nyugalma más élőlény meg nem zavarja. Ez a sajátos, szokatlan környezet mély benyomást gyakorol reánk és nagyszerűségével csodásan elbűvöl. Ily magasztos hangulatban, e nagyszerű havasi tájkép élvezése közben jutottunk el a Retyezát közvetlen csúcsa alá 2300 méter magasságba, hol újból rövid pihenőt tartottunk. Nagy sajnálatunkra éppen ekkor húzódtak fel az alattunk hosszan elterülő, mély Zlata-völgy irányából a sűrű

felhők, melyek csakhamar ködbe burkoltak minket, a csúcsot és az egész fenséges kilátást. Nemsokára finom, szitáló eső kezdett hullani, mely bizony e puszta és elhagyatott helyen nem a legkellemesebb hatással volt reánk. Így azután a 2477 m. magas Retyezát csúcsáról szép időben kínálkozó messzeterjedő felséges kilátásban nem igen volt részünk. Ugyan mászásunk közben a felhőket gyorsan tovakergető szél, egy pár percre, a mindent befedő felhőtakarót szétszaggatta és ekkor a Retyezát csúcsáról és gerincéről északi irányban lenyúló félköralakú nagy cirkusz-völgyekbe¹ is kínálkozott kilátás. Itt is mindenütt igen meredek, alig járható, helyenként csaknem függőleges sziklaoldalakat, bástyákat, falakat, rendkívül sok törmeléket, durvább görgeteget és e között a völgy közepe táján, annak egy-egy laposabb, mélyebb részében gyönyörű, tiszta, sötétkék árnyalatban felcsillámló havasi tavat láttunk. Ily

A Retyezát-csúcs alatti északi völgy.

tengerszem a Retyezát-hegységben nagyon sok található és csaknem minden magas gerinc alatti völgynek megvan a maga egy vagy több tengerszeme. A tengerszemek nagy sokasága különösen jellemző e hegységre.

Egyszerre megint hevesebben kezdett az eső esni, úgy, hogy egy előrehajló nagy szikla alatt kellett rövid időre menedéket keresnünk. De sok időnk nem volt az itt időzésre, mert már délutáni 3 óra volt és nekünk lefelé kellett törekednünk, hogy estére lakható helyre juthassunk. Az eső csillapultával a borzasztóan sziklás, köves és csipkézett szélű, előttünk elhúzódó éles gerincen akartunk továbbhaladni, hogy a Bukura-csúcs mellett, az ugyanily nevű völgybe ereszkedjünk le, amikor egyszerre alattunk néhány száz méternyi távolságból emberi hangot, kiáltozást hallunk. Eleinte csak a hangot hallottuk,

¹ *Cirkusz-völgyeknek* nevezük a magas hegységekben előforduló azon sajátos köralakú, lapos és alsó részükben rendszeren kötőrmelékkel álló torlasszal elzárt mély völgyeket, melyek valószínűleg hajdani glecsereknek köszönik létrejöttüket.

de a kiáltozó alakját a nagy gránitos gnájszból álló szürke kövek között észrevenni még nem tudtuk és nem is képzelhettük, ki járhat itt ebben a rengeteg vad magányban. Azt tudtuk, hogy az E. K. E. kirándulóból valók nem lehettek, mert azok minket ennyire semmi körülmények között nem előzhettek meg. A kiáltásra feleltünk, mire azután nemsokára egy vezetőől kísért ismeretlen egyén ért fel hozzánk. E különös helyen a bemutatkozás hamar megtörtént és mi megtudtuk, hogy *Jakab* János dévai főreáliskolai tanárral találkoztunk, aki ugyancsak a csúcsra törekedett, de más irányból, a *Zenoga-tó* felől mászott ide fel. Különben már *Malomvizen* hallottuk, hogy egy nappal előttünk két dévai tanár indult a hegységbe, de mi természetesen nem is gondoltunk arra, hogy velük itt találkozunk. *Jakab* tanár rábeszélésére és az előre haladott idő miatt is lemondtunk amaz eredeti tervünkről, hogy a tel-

Útban a *Zenoga-tó* felé. A *Bukura-csúcs* gerincvonulata délre.

jesen lakatlan, vad és pusztá *Bukura-völgybe* menjünk, hol semmi fedett vagy védett helyet nem találhattunk volna, hanem örvendve a véletlen találkozásnak, elfogadtuk turistatársunk szíves meghívását a *zenoga-tói vadász-kunyhóba*, hol ők már egy éjjelt töltöttek. Még mindig borús, de már eső tekintetében csak gyengén szitáló, inkább felhős és ködös időben indultunk el az innen délnyugati irányban még meglehetősen távol fekvő *Zenoga-tóhoz*. A *Zlatni-völgy* legfelső köralakú völgyeleteibe ereszkedtünk alá roppant meredek oldalon, csupa törmelék és szikla között. Ez a leereszkedés, a néha egy méternél is magasabb sziklából álló, vadul össze-vissza hányt és egymásra omlott óriási kőgörgöten, — hol egyik élesszélű szikláról a másikra kellett leereszkedni, lecsúszni vagy leugrani — nagyon fárasztó volt. Útközben több-kisebb a fővonulatról lenyúló oldalgerincet kellett átvágni, keresztezni, erre megint a fővölgybe leereszkedni. Ez a teljesen útnélküli föl- és lemászkálás ezen a vad és csak igen kevesektől járt és ezért úttalan vidéken, körülbelül 2 órát

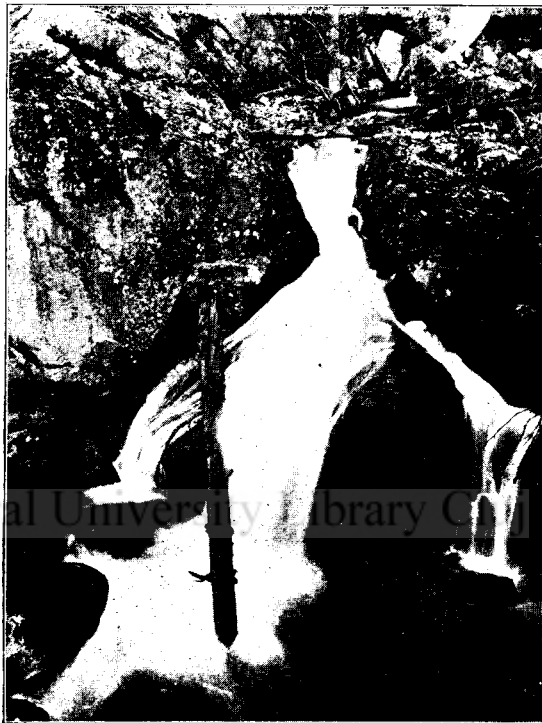
tartott, mire egy szép kis tengerszem, a Fekete-tó mellé jutottunk, mely a puszta szürke sziklák közt úgy tűnt föl, mint az égből ide hullott kristálytiszta óriási gyémánt. E tó partján haladtunk most tovább, mire hóval fedett meredek szakadékhöz jutottunk; ezen kellett most felmászunk és nemsokára a törmelékben gyengén kitaposott, nagyon keskeny gyalogösvényt, inkább juh- és kecskecsapást értünk el, amelyen a körülbelül 400 m. magas hegyoldal fáradságos megmászása után újból egy 2200 méter magasságú főgerincre értünk fel. Ez volt az a gerinc, melynek déli oldalán a Zenoga-tó fekszik. Innen a Retyezát-hegység déli részébe, de visszafelé a Bukura- és a Retyezát-csúcsokra, valamint az ezeket összekötő gyönyörű szakgatott sziklás gerincre is felséges kilátás kínálkozott. Rövid pihenésünk alatt e csodás látvány bámulatába merültünk el és erre 6 óra körül, déli irányban, a Zenoga-tó felé leereszkedő meredek és igen szép teknőalakú völgyeletbe kezdtünk leszállani. Itt sok havat és magunk alatt a mélységben egymásután több tengerszemet is láttunk, míg egy órai újabb mászkálás után már derült szép időben, este 7 órakor, az 1973 m. magasságban fekvő *Zenoga-tóhoz* alaposan kifáradva, eljutottunk.

Az E. K. E. eredeti terve az volt, hogy a kirándulás ily módon hajtassék végre, amint mi azt most megtettük, hogy t. i. a meghálás a Zenoga-tó melletti vadászkunyhóban történjék. Időközben azonban e terület birtokosa levelet írt az E. K. E. elnökségének, melyben a vadászkunyhó használatát és e területen a turisták átjárását vadászati szempontokból megtiltja. Így az E. K. E. hivatalos programjából e gyönyörű tengerszem meglátogatását elhagyta és eleinte mi is a tilalmat szem előtt tartva, nem ide, hanem a Bukura-völgybe szándékoztunk lemenni. A véletlen és az esős időjárás azonban úgy hozta, hogy mégis a Zenoga-tóhoz jutottunk. Eleinte természetesen azt gondoltuk, hogy teljesen elhagyott, elzárt, lakatlan és a tilalom miatt senkitől meg nem közelített helyre fogunk jutni. A tó felé közeledésünk alkalmával azonban csodálkozásunk egyre nőtt, mert már a távolból is hangos ugatást és emberi kiabálást hallottunk. A tó keleti oldalán pedig, hol nagyobb terjedelmű gyepes térség van, a gondosan őrzött zergék vagy más nemes havasi vad helyett, legnagyobb csodálkozásunkra a nagyon is békés juhok és kecskék nagy nyáját láttuk, melyeket éppen akkor tereltek elkerített éjjelező helyeikre. E helyen, nyári használatra, fából összerótt pásztorkunyhókat is elég szép számban láttunk. Micsoda féltett, elzárt és őrzött vadászterület lehet az, amelyen a kutyacsaholás kilométerekre hallszik és a juh- meg a kecskenyájak bégetése, mekegése, valamint a pásztorok lármája veri fel a léget?! Itt bizony a nemes vad valami békésen nem tenyészhet. Hogy az ily módon állítólag gondosan elzárt vadászterületre, néha napján egy-egy csöndes, tisztességet tudó és a vadat semmi tekintetben el nem riasztó, tisztán csak a remek vidéket csodáló turistát, fenyegető levelek írásával miért szükséges elriasztani, az előttem örökre megfejthetetlen talány marad!

Mi azonban tudatában annak, hogy a vadállományban semmi tekintetben kárt nem tettünk, sőt ilyet véletlenül nem is láttunk, nyugodt lelkiismerettel tértünk be a kövekből összerakott, meglehetősen kezdetleges, de jobb hiányában mégis használható, nyitott vadászkunyhóba, melyben Peidl Imre

dévai főreáliskolai tanárt, Jakab tanár turistatársát feltaláltuk. A kunyhó belső berendezése is igen egyszerű, amennyiben két hosszú asztal, két pad, egy kis vas konyha-főzőkemence és a falon fogasok vannak. Az ágy helyét a földre szórt fenyőgalyak pótolják. Ennek ellenére, csakhamar vidám, derült kedv honolt a kis kunyhóban és a pattogó tűz mellett ki-ki megnedvededett ruhadarabját szárítgatta, azután pedig a sütés-főzés és a pompás vacsorázás, tea-főzés következett. Vacsoránkra derekasan rászolgáltunk, mert a fáradságos hosszú gyaloglástól és hegymászástól ugyancsak megéheztünk. Vacsora után a földön heverő fenyőgalyakból mindenki megvetette ágját, melyen azután a körülményekhez képest elég jól aludtunk.

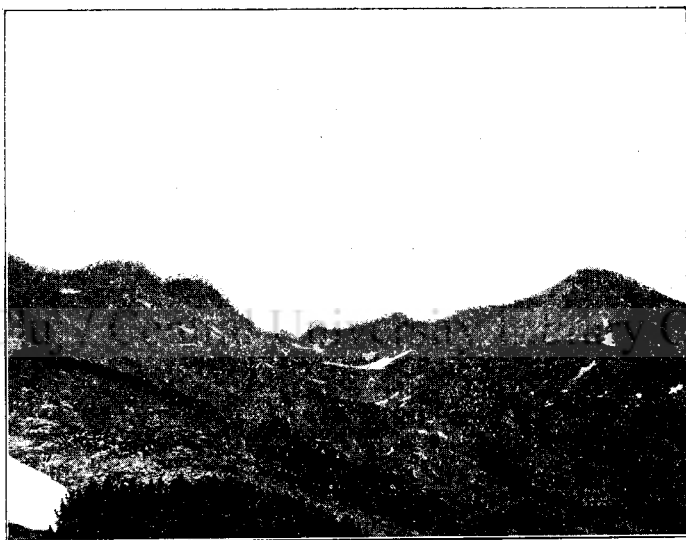
Az ablakok betörött üvegtábláin befujdogáló hűvös havasi szellő annyira lehűtötte a kunyhó levegőjét, hogy hajnalban dideregve ébredtünk fel és a meleg napfényre kisieltünk. Azután a tó partján végzett pompás, üdítő mosdás és az erre következő reggelizés után további útunkra készülődtünk. A dévai tanárok rendelkezésre álló két lovát közösnek nyilvánítva, csomagjainkat az egyik lóra felraktuk, a másikat a fáradtak vagy rokkantak számára lovagló lónak fentartva, most már 6 személyre megnövekedett kis társaságunk reggeli 6 órakor igen szép derült időben a Zenoga-tóból kifolyó patak mentén lefelé indult út-

Zenoga-vízesés.

nak, hogy a mai napon a Retyezát-hegység déli részét járja be. — A völgy tulsó oldalára ott keltünk át, ahol a hegység főgerincének különböző részeiből eredő három mellékpatak, a térképen jelzett Zudde nevű nagyobb patakká egyesül. Erre még egy darabig az egyre növekedő víz mentén haladtunk tovább, amely itt egy sziklás, meredek helyen csinos vízesést is alkot. Ezt a vízesést *Zenoga-esésnek* neveztük el. Erre déli irányban, a Sztevej nevű hegy oldalára, kitaposott, elég jól járható úton másztunk fel. A körülbelül 600 méternyi emelkedés után e hegy 2000 m. magasan fekvő lapos, fűvel borított gerincét értük el, ahonnan pompás kilátás nyílt minden irányban. Északra magunk előtt látjuk a Retyezát-hegység egész tömegét, számtalan kúpszerűen kiemelkedő csúcsával, éles gerincével és szaggatott vonulattal; ott láttuk magunk előtt anagyszerű, vad és zord Bukura-csúcsot, hosszú, sziklás, meredek vonulatával, mely egészen a mi álláspontunkig lehúzódik.

Keletre, a Retyezát hegytömeg délkeleti szögletében, a 2506 m. magas Pelaga-csúcs alatt eredő, rendkívül mély *Lepuzsnik-patak* völgye látható, a mely patak óriási kanyarodóval délen és nyugaton az egész Retyezát hegytömeget csaknem körben megkerüli és azután Sebes-patak, (Riu-mare) néven északra tartva, Malomvíz közelében a hegységből a hátszegi síkságra előtör. Ez a nagy havasi víz hegységünk legtöbb patakját magába felveszi és ennél fogva a hegységbe levezető legjáratabb és leghasználtabb utak is mellette vezetnek el. A Sztevej-hegy tetejéről legjobban áttekinthető a Lepuzsnik-völgy felső részének ez éppen leírt, sajátos, óriási kanyarodása. E völgyön túl, a déli oldalon, közvetlen közelben újból igen magas hegyvonulatok látszanak, melyek a Drekszano, Buta-mare, Paltina, Boresko stb. vonulatokhoz tartoznak. Felejthetetlen szép és nagyszerű volt ez a panoráma a reggeli nap pompás világításában.

A Bukura- és a Pelaga-csúcsokat összekötő szaggatott hegygerinc.

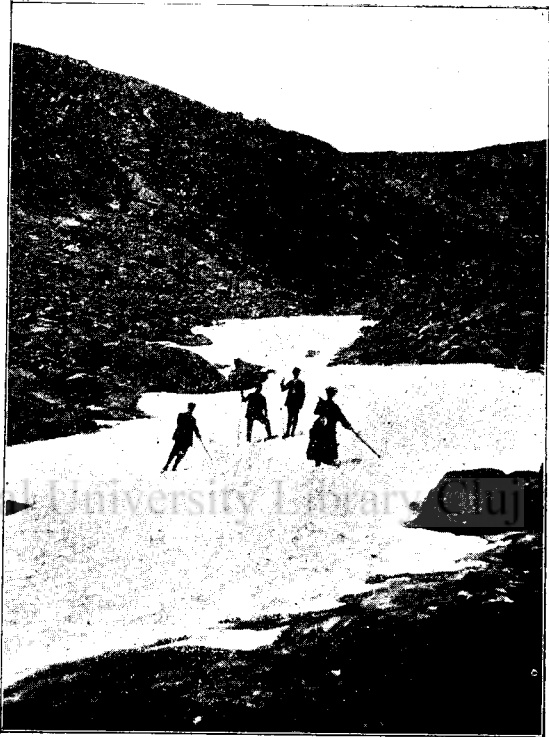
További útunk a havasi legelőn folytonosan fölfelé a gerinc felé vezetett, minélfogva nemsokára hóval fedett területeket értünk el, hol a nyári nap hevétől olvadó hó közelében a legváltozatosabb fajtájú, magas-havasi növényekre akadtunk. Itt most nyílt a Soldanella, a különböző fajta alacsony termetű Gentiana, a Primula acaulis, védettebb helyeken a Rhododendron, különböző Szazifragák és még sok egyéb érdekes növény.

Eközben folytonosan feljebb mászva és a Lepuzsnik-völgyétől távolodva, a hegység középpontja felé közeledtünk. Majd szédítő magasságú hegyoldal alján két egymáshoz közel fekvő havasi tó felett haladtunk el, melyeket félkörben szaggatott, meredek hegyóriások vesznek körül, csak délre a Lepuzsnik völgye felé hagyván szabad utat a víz lefolyására. Még tovább emelkedve, végre 2250 méter magasságban elértük a Bukura-gerincvonulat ama pontjait, honnan az óriási köralakú, szép havasi tavakkal bőven behintett, csupa szikla

és kötörmelékéből álló, vad és zord benyomást keltő Bukura cirkusz-völgye a maga teljességében áttekinthető. Innen felséges kilátás kínálkozik a közeli, csaknem függőleges sziklafalaktól alkotott *Bukura-* és *Pelaga-csúcsra* is, melyek közül ez utóbbi 2506 m. tengerszín feletti magasságával egyúttal az egész Retyezát-hegység legkiemelkedőbb csúcsa. Mostani helyzetünkben oly közelinek látszik, hogy az ember csaknem utána akarna nyúlni, vagy át szeretne reá ugrani. Pedig ez a látszat csak a felette ritka és nagy tisztaságánál fogva igen átlátszó levegőöközta optikai csalódástól ered, mert a valóságban, légvonalban mérve, legalább 3—4 kilométerre vagyunk e csúcstól.

Az említett magas hegycsúcsokat csipkészszerű, rendkívül szaggatott élű és a távolból szép látványt nyújtó csupasz gerincvonulat köti össze, amint az a Bukura-völgy felső részében fölvevett fénykép után készült ábrán látható.

A hegyéről, minden út nélkül rendkívül meredek, sziklás és törmelékes hegyoldalon ereszkedtünk alá a Bukura-völgyteknő egyik felső oldalágába. Ez oldal oly meredek és omlásos volt, hogy a lovak azon le nem jöhettek, hanem vezetőnk csak nagy kerülővel, igen sok fáradtság és veszély után tudta azokat innen a völgybe levezetni. Mi azalatt nagy hőmezőre értünk és azon hol csúszva, hol ugorva és futva gyorsan a völgy középső része felé igyekeztünk, hol patak folyik

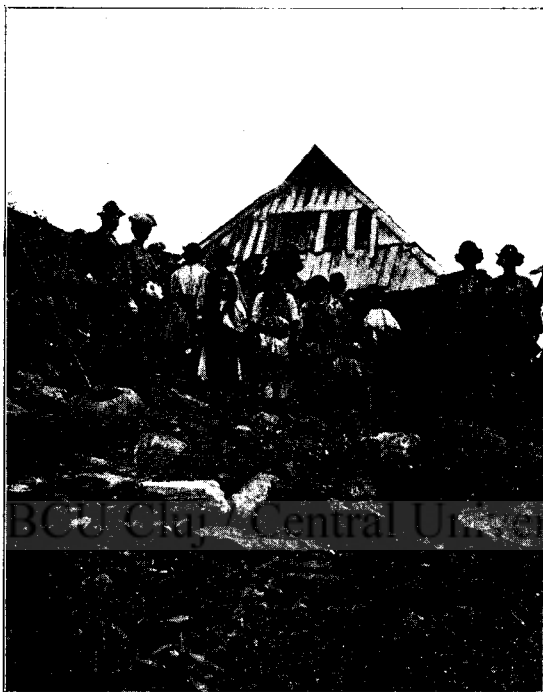

Leszállás hómezőn a Bukura-völgybe.

végig. Miután már rég nem találtunk ivóvizet, nagy szomjunkat a tiszta hó szopogatásával enyhítettük, közben pedig elragadtatással bámultuk e nagy-szerű, elhagyatott, sajátságosan csöndes, sziklás vad vidék minden föltáruló csodáját. Volt rá időnk, mert lovaink messze elmaradtak és azokra várnunk kellett. Különben ily magas havasi vidékre, hol sem utak, sem ösvények nincsenek, nem tanácsos még a hegyeken való járáshoz szokott lovakat sem elhozni, és ezt vezetőnk utólag be is ismerte. Mindezekből látható, hogy a Retyezát középponti része oly elhagyatott, zord vidék, melyen utak, ösvények, de még csapások sem találhatóak, azt a pásztorok nem keresik fel, legfeljebb zergevadászok, meg néhanapján egyes turisták vagy kutató természettudósok vetődnek ide. Pedig milyen csodás, szép és érdekes világ rejtőzik itt e hegy-óriások között! E világot csak a későbbi kor fogja jól elkészített turista-utakkal

és menedékházakkal mindenki számára hozzáférhetővé, valóban élvezhetővé tenni.

A széles, kör alakú Bukura-cirkuszvölgy középső részén, körül-köre lépve, sziklákon áthágva, végre a völgy azon részéhez értünk, hol a törpefenyő kezdetét veszi és ahol a völgy morénára emlékeztető hatalmas törmelék torlással van mintegy elzárva, elrekesztve az alsó, szűkebb, rendes havasi völgyrészlettől. A morénaszerű torlasz előtt megint terjedelmes, tiszta vizű havasi tavat találtunk, melynek partja mentén embermagasságú törpefenyők sűrű

Papusa-sztina és lakói.

bokrai között igen szűk ösvényre jutottunk és ezen a tó alsó végén lévő moréna homlokát elértük. Itt a tóból kifolyó kis patak mentén nagyon fáradságos, szikláról-sziklára való kúszás és törmeléken járással végre a völgy enyhébb, gyepebb részeibe jutottunk le, hol a fenyőerdő is kezdetét veszi. Tovább már a Bukura-patak mentén haladtunk, mely helyenként nagy eséssel, zúgva, tombolva és habot verve omlik alá a sziklagörgetegen. E helyeken csinos vízesések, zuhatagok is találhatóak, melyek közül a legnagyobbat *Bukura-esésnek* nevezik. Ezután már gyér fenyves erdőben haladva, 1500 m. magasságban a Lepuzsnik völgyét értük el, melybe a Bukura-patak beleömlik. A Pelaga-csúcs alatt eredő és ide lefolyó Lepuzsnik-patakot, a szűk völgy e felső részében léptük át és most már keskeny gyalogösvényen a déli hegyvonulat oldalára hágtunk fel, hol körülbelül 1760 m. magasságban, közvetlenül a fenyőerdő felső határa mellett, havasi legelő szélén, a *Papusa* nevű sztinát elértük. Itt déli pihenőt tartottunk és megebédeltünk. A sztina barátságos lakói, kik csak a nyári hónapokban tartózkodnak nyájaikkal itt legeltetés céljából, sajt és túrókészítéssel foglalkoznak. Ők a legkitűnőbb minőségű tejjel, friss túróval, tejföllel, zsendicével, éppen akkor elkészített puliszkával, továbbá júp-húsból főzött gulyással bőven elláttak. Így azután hatalmas nagy ebédet rendeztünk és szomjunkat részint édes tejjel, részint pedig kitűnő havasi forrásvízzel enyhítettük. Ebéd után pihenés és a felséges kilátás élvezése következett. E szép, szabad kilátású helyről északra a Retyezát-hegység központi tömegének legkiemelkedőbb csúcsai, ú. m. a Bukura-, Pelaga- és Papusa-csúcs sorjában láthatók. Ezek alatt pedig a gyönyörű Bukura- és Lepuzsnik-völgy húzódik le, melyek közül

jutottunk és ezen a tó alsó végén lévő moréna homlokát elértük. Itt a tóból kifolyó kis patak mentén nagyon fáradságos, szikláról-sziklára való kúszás és törmeléken járással végre a völgy enyhébb, gyepebb részeibe jutottunk le, hol a fenyőerdő is kezdetét veszi. Tovább már a Bukura-patak mentén haladtunk, mely helyenként nagy eséssel, zúgva, tombolva és habot verve omlik alá a sziklagörgetegen. E helyeken csinos vízesések, zuhatagok is találhatóak, melyek közül a legnagyobbat *Bukura-esésnek* nevezik. Ezután már gyér fenyves erdőben haladva, 1500 m. magasságban a Lepuzsnik völgyét értük el, melybe a Bukura-patak beleömlik. A Pelaga-csúcs alatt eredő és ide lefolyó Le-

az előbbin éppen az imént jöttünk végig. Az említett csúcsok között a szagatott gerinc vonul végig, mely e nagyszerű képnek befejező háttérét alkotja. Alattunk a völgy mélyében sűrű, sötét fenyvesekkel borított szűk völgyben a Lepuzsnik-patak siet nyugat felé, melynek irányában messze letekinthetünk, addig, míg az a Retyezát-hegytömeg körüli hatalmas kanyarodóját északra megkezdí.

Ruzitska Béla dr.

Automobilon.

Az aligmult század találmányai sorában jelentőségre és gyors elterjedésre nézve kevés különb van a gépkocsinál.

Nálunk ugyan még mindig csak az előkelők, a gazdagok luxusának tekintik s ennek folytán az ú. n. középsorsúak előtt inkább ellenszenves, semmint az ellenkezője. Megbámulják, megkritizálják, kissé irigylik is és ha valami baja esik a gépnek, őszinte kárörömmel asszisztálnak az izzadó sofőrnek vagy tulajdonosnak.

Mert hajh, jól esik látni, hogy tökéletes boldogság nincs e földön! — Részvétellel tudakolják: „hány lóerős a gép?“ s ha a felelet őszinte és nem nagyzó, akkor kicsinylőleg méregetik a tulajdonost, mellékesen felsorolván, milyen a gr. Andrássy, a Törley vagy a Fedák automobilja, végül gúnyos lenézéssel ott hagyják az immár piruló automobilozót.

Mert nálunk mindenki úr és gazdag s akiről kisül, hogy tényleg közép-módú csupán, azt lenézik, különösen, ha viszonyaihoz mérten megelégszik egy olcsóbb és éppen e miatt gyengébb gépkocsival is.

Mintha bizony a zsebóra csak az arany kronometernél kezdődne és nem mutatna épp oly jól a nikkel is!

Az csak természetes dolog, hogy a gazdagoknak drágább kocsit dukál, aminthogy a lófogatnál is testvériesen megférnek egymás mellett a talyiga és a négy telivér által röpitett gummikerekű díszhintó.

Az automobil-ipar szempontjából sokkal jelentősebb a kis- és közép-erejű kocsik gyártása, mert csak ennek a típusnak van nagy és állandó vevőközönsége. Különösen nálunk — számolva szegényes viszonyainkkal — ennek a két típusnak volna csak jogosultsága, de mint egyebekben, úgy e téren is kirívó nagyzás uralkodik.

Nagyon sok ismerősöm van, akik egész könnyen megszerezhetnének maguknak egy 8—10.000 koronás kitűnő közép-erős gépet, de X- vagy Y-nak 30.000 koronás gépje miatt keserűséggel szívőkben inkább lemondanak. Hogy ne kellessék bevallani a reális okot, mindenféle kifogással élnek, a lófogat előnyeit, szépségét dicsérik. Ha azután azt kérdem: eljuthatok-e 3 óra alatt

Csucsára¹ az ő kocsiján és lovaival? — még neki áll fennebb s egyenesen lesajnál, hogy csak ily *lassan* bírok haladni gépkocsimmal.

Jó időbe fog kerülni nálunk, míg a sok előítélet lassan el fog oszladni és az automobil, mint hasznos közlekedési eszköz — úgy, miként a külföldön — kellő méltánylásra talál. Ma még általános az a tévhit, hogy az automobilnak lehetőleg minél nagyobb sebességgel kell rohannia, különben nincs célja, nem érdemes bele ülni. Úgy dobálóznak a 60—70 kilométeres óránként való sebességgel, akárcsak holmi tennisz-labdával.

Pedig hogy mily irtózatos e gyorsaság az országúton, azt csak az tudhatja, ki már többször ült automobilon. Itt nincs kitérésnek vagy gyors megállásnak a lehetősége, el kell gázolni embert, állatot, ha útunkba kerül. Az ú. n. nagy automobiloknak épp az a veszedelme, hogy észrevétlenül, de mind örültebb tempóba hajszolják úgy a vezetőt, mint az útazókat. A nép egyszerű gyermeke mondhatatlan keserűséggel szívében néz utána a rohanó kocsinak, mely egy pillanat alatt megfosztotta őt, pusztá kedvtelésből, nehéz munkával szerzett jószágától vagy ártatlanul játszadozó gyermekétől!

Ez az éremnek a sötétebb fele, mert a mérsékeltebb tempóban haladót, különösen ha jó szíve is van hozzá, nem igen érheti ilyen baleset. Minek elgázolni azt a szegény kutyát vagy libafiókat is, ha idejében kitérhetünk előle, hisz az okosabb enged!

De meg az a nagy, örületes gyorsaság nem is kellemes ám, mert a légnyomás hova-tovább kiállhatatlanabbá válik, különösen nyílt kocsiknál, melyekben valóságos maskarákká kell öltöznünk, hogy szemünket, szánkat és füllünket megóvhassuk.

A legnagyobb tilalomfát a sebességgel való túlságos visszaélés ellen azonban maga az úttest állítja elénk. Nem lehet párhuzamot vonni — amint általánosan szeretik tenni azok, kiknek egy vagy más okból az automobil nem tetszik — zárt vasuti vágányon rohanó gyorsvonat és a nyílt, forgalomtól népes országúton tovasiető gépkocsi között. Ott kiváló gonddal és nagy költséggel elkészített, szigorúan felügyelt, teljesen szabad, síma felületű pályán bátran száguldhat a vonat, mert a netalán felmerülő akadályról is jó eleve értesül a vezetője, míg a nyílt, forgalmas országúton sem a pálya egyenletessége, sem szabadsága nincs biztosítva, sőt folytonos meglepetésekre kell elkészülnünk.

Ebből folyik, hogy aránytalanul magasabb intelligencia, nagyobb lélekjelenlét és főleg hidegvér szükséges az automobil vezetéséhez a mozdonyvezetőjével szemben. Az úttest ritkán szabad, falvakon átvonulóban pedig soha. Minden elképzelhető házi állat ott ténfereg, minden percben előrohan egy-egy kutya s ami a legveszedelmesebb, ott ácsorog az asszony és a gyermek. Ez utóbbiak, valami végzettszerű ösztön által hajtva, még az állatnál is gondatlanabbak, amennyiben állandóan az úttest egyik oldaláról a másikra futnak, keresztezve a gépkocsi útját. A trombitajelzés se igen használ, legfeljebb fellármázza és becsődíti a többi asszonyt és gyermeket is. Mekkora lélekjelenlét, hidegvér és érző szív kell ahhoz, hogy egy-egy ilyen zür-zavarból

¹ Kolozsvártól 72 kilométer s két nagy hegy esik közbe.

kártétel nélkül kibontakozhassék a vezető! Hát hetivásárok alkalmával a kolozsvár-gyalui országuton micsoda kavarodás van? A magurai, mariseli mócok ősi szokás szerint hármásával, négyesével kocognak kedélyesen társalogva egymás mellett, — hiában trombitálunk, sőt a fülhasogató „szirén“ sikoltását is csak az utolsó percben hallják meg a járműjük csörömpölése miatt.

Bizony főbenjáró vakmerőség kell ahhoz, hogy ily helyzetben is fitogtassuk gépkocsink erejét és rohanjunk a világos veszedelembé. A drága, erős szerkezetű, nagy teljesítő képességű kocsinak föelőnye nem az esztelen rohanásban van, hanem abban, hogy emelkedéseket, hegyeket könnyen, a gép kimelegedése nélkül, mondhatni játszi könnyűséggel fut be, míg a gyengébb gépet a hegy kifárasztja és bizony nagyon hegyes vidéken többször kell a hűtővizet frissel kicserélnünk.

Az állatot is meg kell olykor itatnunk, nem vehetjük rossz néven tehát, a gépkocsi koronként való szomjúságát sem. Addig nem lesz nálunk általános az automobil használata, míg a jelenben divatos, mindent kritizáló és nagyzó irány divatból ki nem megy. A turistaság pedig — melynek soha nem sejtett lendületet volna hivatva adni az automobil — még csecsemő korát éli most is.

Egy pár lelkes emberen kívül, kiket már névszerint is könnyű nyilvántartanunk, az Eke nagy ügyszeretettel rendezett kirándulásaira akárhányszor alig akad vállalkozó. Ha valakinek fizikuma nem bírja a gyaloglást, még hagyján, de a legtöbbször a természeti szépségek iránt való teljes érzékhiány az ok, vagy pedig a hagyományos magyar restség, amit kényelemszeretetnek szépít az önzés. Aki úr, az gyalog csak nem járhat, mit szólnának az ismerősök hozzá? Inkább egyfogatúval kikocognak a sétatéri kioszkhoz, vagy a hónap elején Szamosfalvára Nagy Ferdinándhoz, szívjuk a port és isszuk a fickós árpalevet. Az automobilnak a turistaság szolgálatában épp az a végtelen előnye, hogy a vasút által nem érintett, de jó közlekedési úttal ellátott, természeti szépségekkel pazarul megáldott vidékekhez, a rendes bérkocsikhoz viszonyítva gyorsan, kényelmesen elszállítja a turistát. Sőt kisebb, — pár órás — kirándulásoknál is igen előnyös, miután viszonylag nagy út rövid idő alatt befuthat. Nem kocognak, sajnálva a gebéket s unalmunkban számolva a távíróoszlopokat, de a jó úton gépünket sem féltve, fentartás nélküli élvezettel roboognak tova.

Milyen különbség, ha mérsékelt tempóban ugyan, de a lófogathoz mérve aránytalanul gyorsan elhagyjuk a város porát, majd élénk, üde légáramlattal telt tüdővel egymás után elhagyogatjuk a falvakat az ujjongó asszony és gyermeksereggel s azután ott, hol a táj szépsége maradásra készlet, megállítjuk a gépet, kiszállunk s előszedve a pléheket, az elemózsiás kosarat, meguzsonnázunk vagy ha lábaink arravalók, megmásszuk valamelyik közeli magaslatot. Szürkületkor azután épp oly gyorsan, mint ahogy jöttünk, de sokkal frissebben ismét hazaröpít a gép.

Lesznek, kik erre azt mondják: mire való ide egy drága automobil, mikor *ilyen* kirándulást kocsin is épúgy megtehet bárki? Igaz, de szeretném látni azt a két lovat vagy akár négyet is, amelyik pl. 60—80 kilométer hosszú

útat egy délután, beleszámítva 1—1½ órai pihenőt 3—4 óra alatt teljesen jó karban megtegyen.

Kivételesen megteheti fogadásból valaki, de *állandóan* ugyanazokkal a lovakkal ezt a sportot nem üzheti. Hiszen az automobilozásnak minden állatvédő hivatalból barátja kell hogy legyen, mert mindenestre kevésbé felháborító a járókelőkre egy elakadt automobil, mint egy agyonhajszolt, vagy brutálisan ütlegelt ló látása.

Kolozsvár környéke — bár jóval mögötte marad Brassó vagy Szebennek — eléggé változatos, sőt helyenként igen szép vidékeket tár fel a turistának. Legközelebb volna a Hidegszamos völgye. Ez automobilon majdnem Reketőig járható, csak az a baja, hogy nem állandóan.

Az út igen keskeny, ami főleg az ijedős mőcfogatokra való tekintettel hátrányos. Nem is annyira az állatja, mint inkább a mőc maga vadul könnyen. A bámulat és ijedtség egyszerre lepi meg és fejvesztetten rángatja lovát, mire az is megbokrosodik s ősi hagyomány szerint egyenesen a Hidegszamos hullámaiba fordítja gazdástól a jároművet. Általában azt tapasztaltam, hogy intelligens vezető kezében a gépkocsitól távolról sem vadulnak annyira az állatok, mint a közhiedelem tartja.

Ha jó előre adjuk a vészjelt, úgy az értelmes kocsis leszáll a bakról és lovai elé állva, azokat biztosan megfékezheti. Csak rendesen a kocsis, méltóságán alulnak tartva a leszállást, a bakról rángatja és ütögeti a szegény párákat, mit azok nem értve, vagy félreértve épp az ellenkezőre szánják reá magukat s megállás helyett vágatni kezdenek. Különben egy néhány találkozás után a ló is, kocsis is nyugodtabb lesz, különösen ha heccelődésből nem trombitálunk a fülébe egész közelről.

A hétnek bizonyos napjain (szombaton, hétfőn és csütörtökön) azonban a Hidegszamos völgyének valóban regényes szépségű vidékén is vigan automobilozhatunk, természetesen kellő óvatossággal vezetve a gépkocsit a szüntelen kanyargó, meredek lejtők által gyakran tarkított útvonalon. A magurai nyaralótelephez* automobil- és mőclovakkal kombinált jároművön rövid 4½ órai utazással eljuthatunk, a mi tekintve e klimatikus hely magas (1346 m.) fekvését, nem megvetendő turista-rekord. Ha Kolozsvármegye legalább Reketőig saját kezelésébe venné e felséges vidék utvonalát, úgy nemcsak julius közepétől szeptember közepéig volna az járható, mint manapság. Valóságos áldás lenne az, ha pl. a bécsi hadvezetőséget holmi sztratégiai szempontok vezetnék az út kiépítésében, mert akkor tűzön-vizen rendbe hoznák és fentartanák.

A másik szintén igen szép útvonal a Jára völgye Torda-Szent-Lászlón át. Délelőtt 10 órakor indulva, délben Alsójárában vagyunk, hol jó vendéglőt találunk és felfrissülve tele tüdővel szivjuk az ózondus levegőt, miközben gépünk egyforma buzgósággal vágat a regényesen szép szurduki szorosban. Borrévtől azután folyton emelkedő, de pompás úton egy ruccanás Torockó, melynek takaros piacán a világszép leányok és menyecskék által alkotott nagy körben megállva, hallhatjuk a nagy templom tornyából kongatott harang sajátságosul egyes szólamát, mely azt hirdeti, hogy: Egy az Isten!

* Kolozsvártól 60 kilom.

Rövid óra alatt már a tordai híres fahidon robogunk át.

Megtettük látogatásainkat, meguzonnáztunk, s másfél óra multán erősen lefékezve: a Felek lejtőjét is elhagytuk és kellemes kirándulás emlékével szürkületkor Kolozsvár főterén vagyunk!

* * *

Befejezésül jelen cikkelyemet azzal végzem, hogy az automobilról elterjedt balhiedelmek elosztatása céljából legközelebb egy pár — minden baj nélkül — fényesen sikerült kirándulás közölhetésére e folyóirat hasábjain helyet kérek.

Merza Lajos.

XVII. évi jelentésünk.

— Az 1907. szeptember 8-án tartott közgyűlés alkalmából. —

Tisztelt Közgyűlés!

Minden művelt ember agyában egyre tisztábban szűrődik le és erősödik hitvallássá ama vélemény, hogy a népfajoknak egymás között való küzdelméből csak az a nemzet kerülhet ki győzedelmesen, amely minden vonalon a nemzeti kulturának mentől gyorsabb fejlesztésére, továbbá az egyén boldogulását biztosító közgazdasági kérdéseknek sürgős megoldására törekedik.

Ezért a külföldi államokban a turistaság nemcsak mint a káros élvezetektől elvonó, a testet erősítő, edző, a lelket megnyugtató, gyönyörködtető és az általános ismereteket terjesztő eszköz, hanem az idegenforgalom áldásainál fogva ott igen fontos és *megbecsült közgazdasági tényező*. Am nálunk még ma sincsen kellően méltatva és sokak által és különösen azok által, akiknél a vagyon, a hatalom van, még mindig csak lemosolygott kicsinyes valami, amellyel komolyan foglalkozni alig érdemes.

De ha az elmúlt időknek tükrébe, a történelembe vetünk egy pillantást, látjuk, hogy sokszor igen csekély indító okokból egy egész nemzet életére kiható és évszázadokra sötét árnyat vagy ragyogó, derűs napsugárt vető események keletkeztek. De hiszen nem is kell a multat vizsgálni, mert a közönséges, mindennapi életben is napról-napra hasonlót tapasztalunk. Nagy és szép feladatoknak kedvező megoldása, vagy sikertelensége a legtöbbször apró akadályoknak számbavételén vagy el nem kerülésén fordul meg. Ezért különösen ez annyi vértől áztatott hazai földön mindazoknak, akiknek a gondviselés, vagy mondjuk a sors, az egész nemzet, vagy egy szűkebb kör (vármegye, város, község) életét irányító hatáskört adott, föl kellene keresniök, meg kell ismerniök ama legcsekélyebb rúgókat is, amelyek a nemzet tagjai boldogulásának anyagi, vagy lelki hasznának erőforrásait rejtegetik magukban. Véleményünk szerint nem csekély, hanem nagy erőforrás fekszik a sokak által multó divatnak, a kicsinyes valaminek tartott turistaságban, különösen ha az *magyar*. Fájdalom, hogy nekünk még ebben is különbséget kell tennünk, mert Erdélyben a magyar turistaság csak másfél évtizeddel ezelőtt egyesületünk alakulásával született meg. A déli kárpátokat, legszebb hegyeinket már jóval előbb lefoglalta német kulturájával a Szász-Kárpát-Egyesület. A Székelyföldet

kivéve többi hegyeinken is alig zeng a magyar szó. Ezért véleményünk az, hogy Erdélyben a magyar turistaság művelése nagy nemzeti misszió!

És amikor elképzeljük magunknak, hogy miket gondolhat a magyar államról a hegyeinket járó és magyar alkotást alig találó örvedetesen növekvő idegenség, akkor erős meggyőződéssé válik lelkünkben az, hogy ez az állapot nagy szégyene a magyar nemzetnek. És amikor a jövőbe nézünk és arra gondolunk, hogy esetleg újabb törekvések még tévesztésére is kényszeríthetnek, akkor hinnünk kell, hogy a *kicsinyes valaminek*, a magyar turistaságnak számba nem vétele, elhanyagolása halálos véték az egész magyar nemzet, a magyarok Istene ellen.

Tisztelt Közgyűlés! Amikor hazai természeti szépségeknek felkutatásában ismertetésében, megszerettetésében és a természetben, mint az Istenség e csodás alkotásában igaz gyönyörűséggel való elmerülés tudományának iskolájában, a turistaságban a magyar művelt közönség legnagyobb része még mindig csak divatos mulatságot lát és azt sokszor le is kicsinyli, akkor kötelességünknek véltük az általános helyzetre és körülményekre is reá mutatni és ugyanakkor éppen arra való tekintettel amidőn egy évi munkálkodásunk után az egyes feladatok körül való nehéz küzdelmeink sikereiről vagy sikertelenségeiről, általában forrón szeretett egyesületünknek ügyeiről beszámolunk, egyben kérnünk kell a t. Közgyűlésnek jóindulatú elbírálását.

Egyesületi kirándulások.

A múlt év folyamán is kiváló gondot fordítottunk az egyesületi kirándulásokra. Nemcsak azért fáradoztunk azokkal, hogy gyönyörűséget és élvezeteket szerezzünk azokkal tagjainknak, hanem azért is, hogy többször fölkeresve az idegen honfitársaink által lakott vidékeket is, szolgálatot tegyünk a magyar nemzeti eszmének, mert az ilyen kirándulások nem egyebek, mint a béke fegyverével való újabb honfoglalási csatározások. Rendeztük azért is, mert csak helyszíni szemlék alapján lehet gyakorlati munkálatokat végezni, továbbá, mert a kirándulások igen alkalmasak a társadalmi ismeretség kibővülésével az összetartozandóság érzésének fokozására, természeti szépségeink megismertetésével a hazaszeretetnek erősítésére s az osztályainkkal és azok tagjaival való érintkezés által a turistaság eszméjének terjesztésére. A következő kirándulásokat rendeztük:

1. Dregán-völgy, Vigyázó, Székelyó-vizesés	2 napos	8 résztvevővel.
2. Kis-Magura, Árpádcsúcs	1 " "	10 "
3. Bükk-erdő, Torda-hasadék, Torda	1 " "	5 "
4. Hója-erdő, Kányafő	1/2 " "	240 "
5. Bükk-erdő, Árpádcsúcs	1 " "	6 "
6. Rév, Zichy-barlang	1 " "	42 "
7. Alsó-Jára, Runki-szoros. Torockó	1 1/2 " "	10 "
8. Keresztény-havas	1 " "	2 "
9. Retyezát	2 " "	19 "
10. Pilis, Ponor	1 " "	10 "

Összesen 10 kirándulás 352 résztvevővel.

Több hirdetett kirándulásunk az időjárás, vagy egyéb okok miatt meghiúsult.

Vidéki osztályaink közül csak brassói osztályunk rendezett kirándulásokat. E munkás és törekvő osztály 24 kirándulási tervet dolgozott ki, azonban mindeniket nem valósíthatta meg. Többi osztályaink kirándulásokat nem rendeztek és csak leginkább az odairányított turista-forgalom lebonyolításával foglalkoztak.

Idegenforgalom.

Az egyesületi kirándulásoknál közgazdasági szempontból sokkal fontosabbak azok a kirándulások, amelyeket magáncsoportok részére rendezett egyesületünk. Hogy mindenkinek megkönnyítsük a turistáskodást, folyó évi turista-naptárunkban 56 kirándulási tervet tettünk közé. És ha valaki hozzánk fordult úgy bel-, valamint külföldre, azokat megküldöttük. A mult egyesületi év alatt 817 esetben küldöttünk előre kinyomatott kirándulási programot. 185 esetben dolgoztunk ki, ugyancsak megkeresésre, kirándulási tervezetet. Igyekeztünk legtöbb ily kirándulást a Székelyföld felé irányítani. Fájdalom, a Székelyföldön a közlekedési viszonyok még mindig nem változtak meg. Az idegenforgalomnak nagyobb fellendülését csakis a Székely-körvasútnak kiépítése után várhatjuk.

A mult egyesületi év alatt is igyekeztünk tőlünk telhető módon a diák-turistaság ügyét lebonyolítani. A vallás- és közoktatásügyi miniszternek az egyes iskolákhoz intézett körrendelete némileg egészségesebb állapotokat eredményezett, a koldulás szűnőben van. Mindazonáltal 107 diák-turista fordult meg városunkban. A diák-turisták az egyes tanintézetekben kaptak szállást és ételmezést. Magánosoknál is sokat helyeztünk el. Egyeseket Nagy Gábor szálloda-tulajdonos úr tagtársunk támogatott ételmezés nyújtásával. Irányításunkkal és egyesületünk vezetése alatt a következő tanintézetek és csoportok tettek kirándulást és múzeumunkban csoportos látogatást:

1. Kőbányai Kaszinó	18 taggal.
2. Angolok kirándulása	12 "
3. Győri áll. tanítónő-képző	34 "
4. Budai áll. tanítóképző	33 "
5. Kolozsvári Kereskedelmi Akadémia	13 "
6. Kolozsvári református főgymnázium	38 "
7. Fogarasi áll. főgymnázium	48 "
8. Kolozsvári népiskola	21 "
9. Kolozsvári Magántisztviselők	5 "
10. Nagybányai főgymnázium	50 "
11. Szegedi áll. főgymnázium	30 "
12. Tordai polgári iskola	47 "
13. Fogarasi áll. polg. leányiskola	32 "
14. Kolozsvári vakok intézete	32 "
15. Kolozsvári felsőbb-leányiskola	80 "
16. Nagyszebeni ág. tanítóképző	26 "
17. Nagyvárad Magántisztviselők	38 "
18. Kolozsvári iparegyesület	20 "

Összesen 18 kirándulás 577 taggal.

Ezek közül igen kimagasló volt az angolok kirándulása, amelyet Srubsole nagy magyar barát vezetett. Négy napig időztek angol vendégeink körünkben. Megtekintették városunk nevezetességeit, kirándultak Maros-Ujvárra, az Árpád-csúcsra, a Hidegszamos völgyébe és a révi Zichy-cseppkőbarlanghoz. A kalauzolásnál kiválóan segítségére voltak Sándor Józsefné úrnő, Kovács Irén tanítónő, Boross György unit. dékán, Csifó Salamon unit. lelkész, továbbá Telkes Béla papnövendék. Következményeiben igen érdekes volt még a kőbányai kaszinónak Jósika-telepre, onnan a Vasváry-sirhoz és Reketőra rendezett kirándulása, amelynél kiváló érdemet szerzett dr. Veres János bánffyhungyadi ügyvivőnk. E kirándulásból kifolyólag említett kaszinó a kőbányai függetlenségi körrel kapcsolatosan elhatározta, hogy a Vasváry-sirhoz emléket állít. A keresztülvitelhez egy népes bizottságot küldött ki és egy hangverseny

rendezésével a költségek összehozásához megindította az akciót. E bizottságban egyesületünk 3 taggal van képviselve. Vajha mielőbb sikerülne a kegyeletos emléket fölállítani, hogy sok lelkes honfinak és honleánynak forró vágya beteljesedjék. A siremlék felállítása után előreláthatólag a gyalui havasokba a kirándulók ezrei fognak zarándokolni.

Egyesületi élet.

A múlt év folyamán 1401 drb. kisebb-nagyobb ügyet láttunk el. Azok elintézése céljából tartottunk 9 tisztikari tanácsulást, 5 választmányi ülést, 10 értekezletet, 6 esetben tanulmányi kirándulást, amelyekből négy ízben a Székelyföldet kerestük fel azért, hogy jövő évi működésünk alapjait megtalálhassuk. A székelyföldi tanulmányi kirándulások közül eredményeiben legkimagaslóbb az, amelyet Merza Gyula főpénztárosunk, Herrmann Antal dr. múzeumi igazgatónk, Mélik István nagybirtokos és Fejér Mihály dr. társaságában tettek Szováta-fürdőről kiindulva a Bucsin-tetőn át Gyergyó-Sz.-Miklóstra és a Gyilkos-tóhoz. A székely intelligencia tömörítve a társadalmi erőket, nemescélú akciót indított a léte némely gyökereiben veszélyeztetett székely nép megmentésére. Programjába fölvette a Székelyföld turista-ügyét is. Ha ezt azzal a cézzal teszi, hogy hathatósan támogassa az E. K. E. ebbeli céltudatos és rendszeres működését, akkor igen helyesen jár el. Ha azonban erre a hivatott és kipróbált tényező az E. K. E. mellőzésével kíván vállalkozni, akkor nem gyűjt, hanem forgácsol erőt.

Fölöslegesnek tartjuk részletesen fejtegetni azt, hogy az E. K. E.-t nem pártolni, hanem támogatni kell székely akciójában. 16 évről szóló jelentésünk jó részeit kellene ismételnünk, ha reá akarnánk mutatni mit tettünk a Székelyföld megismerése és ismertetése érdekében. Az utolsó évet tekintve a Székelyföld egyik csodás pontján Szovátán tartott utolsó közgyűlésünk új indíték volt, hogy a világhírré jutandó fürdőhelyen új mezőt keressünk tevékenységünk számára, melynek itt nemsokára közhasznu nyomai fognak látszani. Szováta kedvelt kirándulóhelye a többiek közt a Bucsin teteje. Innen elragadó kilátás nyílik hazánk legszebb fensíkjára Gyergyóra, melynek havaskerete a legnevezetesebb természeti szépségek és kincsek roppant gazdag tárháza. Ezt az eddig elzárt területet a vasút varázskulcsa éppen most nyitja meg a világ számára és a vidék virágzó főhelye a várossá bontakozó Szent-Miklós közép-pontja lesz a nagyforgalomnak, melynek nemcsak gazdasági és művelődési, hanem turistai momentumai is vannak. Ez a három szempont különben az E. K. E. programjának állandó szentháromsága.

Az E. K. E. hivatása gondoskodni arról, hogy Gyergyóban a többi környék nagylendületű haladásával lépést tartson a turistaság is. Merza Gyula és Hermann Antal dr. és a kíséretökben lévő említett urak foganatos lépései biztosították egykor viruló szentmiklósi osztályunk újjáéledését. Az alkotások egész sorára van biztos kilátásunk. Bájban és fenségben talán leggazdagabb vidékünket az E. K. E. gyönyörű műlapja által is híres *Gyilkos*-tavat és környékét legélvezetesebb kiránduló helyünkkel teendi, az ottani osztály gondosága, menedékházak, turista-utak és állomások által kilátás van arra is, hogy az E. K. E. stilszerű hivatalos hajlékot nyer Gyergyó-Szt.-Miklós egyik történelmi nevezetességű házában. És reméljük, hogy a Szovátáról Gyergyóba vezető hosszú, de rendkívül élvezetes utat is kellemesebbé teszi majd az E. K. E. reális munkája, a Bucsin tetején. Kétségtelen, hogy a gyergyói alkotásokkal lépést fog tartani a turista-ügy egész Csikvármegyében és így mindjobban felmerül ez az ország szívéből legmesszebb eső, de leggyönyörűbb és legtörzsgyökeresebb vidékünk, mely a természet szépségeivel egyenrangú Svájccal, de a természet kincseire nézve azt messze meghaladja. Kérjük a

t. Közgyűlést szavazzon Merza Gyulának és Hermann Antalnak fáradozásaikért jegyzőkönyvi köszönetet.

A Gyergyó-Szt.-Miklósi osztálynak ezidőszerint 376 Kor. 69 fill. vagyona van. Az újjászervezés munkáját mint ügyvivő Fejér Mihály dr. ügyvéd vette kezébe a napokban tartott értekezlet alkalmával. Rövid idő alatt az osztály újjáalakul és ez az újjáalakulás igen nagy reményekre jogosít fel. A lelkes hangulatu értekezlet alkalmával Korbuly Miklós gyógyszerész saját készítményű fenyő-sósorszeszének árusításából 5°/_o-ot ajánlott fel. Itt említjük meg, hogy az E. K. E. gyujtón kívül egyéb háziipari cikkeink nagyon keveset jövedelmeztek, pedig ha tagjaink kizárólag azokat fogyasztanák és azok érdekében akciót fejtenének ki, akkor rövid idő alatt be lehetne népesíteni turista alkotásokkal hegységeinket. Az E. K. E. gyujtóból a mult év folyamán 612 K 33 fill. folyt be.

Háziipar.

A háziipar és közgazdasági ügyekben való működéseink közben jelentősebb mozzanatok nem merültek fel. A háziipar ügyében csakis arra kellett szorítkoznunk, hogy a hozzánk fordulóknak a szükséges felvilágosításokat megadjuk, továbbá arra, hogy egyes háziiparral foglalkozókat a folyóiratunkban esetről-esetre közzétett díjtalan hirdetésekkel támogassuk. Ez ügyben a vezetést a Magyar Védő-Egyesület és Tulipán-Szövetség vette a kezébe igen széleskörű akcióval. Nem maradt tehát más hátra, mint az, hogy egyesületünk a megfigyelés álláspontjára helyezkedjék és csakis akkor lépjen újabb akcióba, ha ez üdvös társadalmi akcióban hanyatlás állana be. Ezt azért kell hangoztatnunk, mert ahol az egyesületi alkotások nyomán, nagyobb turista-forgalom keletkezik, ott mindig igen tág tere van a meglévő háziipari fejlesztésnek és új háziipari cikkek bevezetésének, mert apróbb tárgyakat csak ott lehet árúsítani, ahol idegenforgalom van.

Fürdőügy.

A hazai fürdők érdekében a mult egyesületi év alatt is serényen munkálkodtunk. Azoknak ügyét legjobban szolgálja a Mátyás király születési házában levő két szobát betöltő állandó fürdőügyi kiállításunk, amelyben szemléltető módon és tanulságosan vannak bemutatva az egyes fürdőtermékek és mindenütt fel van tüntetve, hogy hazai ásványvizeink és fürdőink milyen külföldi hasonló termékek gyógyhatásainak felelnek meg. Már a mult egyesületi év alatt fölmerült az az eszme, hogy egyesületünk a Magyar Védő-Egyesület kolozsvári vezetőségével karöltve indítson az erdélyi fürdők érdekében nagyobb akciót és díjtalanul nagy mennyiségben szétosztott röpirattal teremtsen nagyobb forgalmat. Ez akciót az idő előrehaladottságánál fogva különös tekintettel arra, hogy abba a fürdő- és ásványvíz-tulajdonosokat is be kell vonni, nem hajthattuk végre, de a jövő év folyamán idejekorán megindítjuk azzal a reménnyel, hogy azzal nemcsak egyes embereknek leszünk hasznára, hanem remélhetőleg a megnövekedő idegenforgalommal a turistaság ügyét is fogjuk szolgálni.

Turistasági munkálatok.

Turistasági munkálataink jóllehet anyagi erőnk igen korlátolt, mégis számottevők. Felújítottuk Kolozsvár környékén az útjelzéseket. Több útjelző táblát állítottunk ki. Bővítési munkálatokat végeztünk a Bükk-tetői turista-vendéglőnkénél és menedékházunknál. Ugyancsak hasonlólag jártunk el a

Kányafői turista-vendéglőnél és menedékházunknál. A Torda környéki útjelzési munkálatokat 15 jelző-oszlopnak és 30 jelző-táblának felállításával befejeztük. Még csak az van hátra, hogy az útjelzési rendszert egész Torda-Aranyos vármegyére kiterjesszük, és a vármegye turista térképét elkészítsük. Torda városa a jelző-oszlopok adományozásával támogatta egyesületünket. Útjelzéseket készítettünk továbbá a Vigyázóról, a Székelyó-vizeséshez. Bejártuk említett hegységnek összes feljáró útjait. A jelzéseket jövőre fokozatosan el kell készítenünk, hogy ez érdekes hegység, amely székhelyünkhöz elég közel van és Kolozsmegyének legmagasabb csúcsa, a megérdemelt elbánásban részesülhessen. Igen érdekes munkálatot végzett révi osztályunk, amely központunk közreműködésével a Zichy Ödön-cseppkőbarlang mintegy 600 méter hosszú, eddig ismeretlen részét kutatta fel. Ez újabban fölfedezett barlangrészt a tél folyamán óhajtanók feltárni és a közforgalomnak átadni. A révi barlang látogatása örvendetesen szaporodik. A múlt egyesületi év alatt a látogatók száma majdnem 6000. Elkészült a barlang előtt a díszes megállóhely, amely jóllehet az államvasútak költségén épült, de mivel egyesületünk fáradozásának eredménye mult évi működésünk legfőbb koronája. A megállóhely létesítésénél kiváló érdeme van Zichy Ödön grófnak és Jármái Béla kolozsvári üzletvezető választmányi tag urunknak, ezért indítványozzuk, hogy a közgyűlés szavazzon nekik hálás köszönetet. Most már a Zichy-barlang megállóhelyénél az összes személyvonatok feltételesen megállanak és ontják a turisták százait. Révi osztályunknak mult évi bevétele 2994 K 04 fill., kiadása pedig 1698 K 41 f. volt. Folyó évi költségvetése 3295 K 63 fillérben állapított meg. Réven a turistaságnak ügye a legjobb irányban fejlődik. De hiszen fejlődnie is kell, mert követeli, sürgeti a nagyarányú idegenforgalom, amelyet 4 évvel ezelőtt álmodni sem mertünk. A révi barlang eddig feltárt részének térképét sokszorosítottuk, „Erdély“ folyóiratunkkal szétküldöttük összes tagjainknak, továbbá megküldöttük az összes iskoláknak és mindazoknak is, akik a barlang iránt érdeklődtek. Az áttekinthető és nagyobb térkép-példányoknak a tudományos intézetek részére való megküldése szintén folyamatban van.

A Torda-hasadék és a Székelyó vizesésnél levő útjaink az időjárás viszontagságai által nagyon megrongálódtak. A jövő év folyamán fő feladatunkat kell képezze azoknak kijavítása, illetőleg a javítás költségeinek előteremtése. A Székelyói vizesés útjának javítási költségét a jövő évi költségvetésbe felvettük. Azonban a Torda-hasadékútra fedezetet nem találtunk. Torda-Aranyosvármegye közönsége a turistaság iránt nem érdeklődik. Sajátos jelenség, hogy tordai osztályunk működése éppen akkor lanyhult el, a mikor a hasadékú út elkészítésére a központi pénztárból 3000 korona fordítottunk és azután is minden évben kisebb-nagyobb munkálatokat végeztünk a vármegye területén.

Mult évi Szováta-fürdőn tartott közgyűlésünknek jelentést tettünk volt, hogy brassói osztályunk egész működését egy a Nagykőhavason építendő nagyobb szabású menedékház létesítésére összpontosította. Az osztálynak e célra elegendő alapja nincsen és központunk sem talál fedezetet a hiányzó összeg pótlására, ezért az osztály 10 korona kölcsönről szóló részjegyeket bocsátott ki. A részjegyeknek elhelyezése még mindig folyamatban van. A menedékház részére az anyagok a folyó évben beszereztettek. A jövő évben megkezdődik az építés, ha tagjaink és mindazok, akik a turistaság iránt érdeklődnek nem sajnálják a Rákóczi Ferenc nevét viselő menedékházra 10 korona kölcsön nyújtását. A visszafizetés módozatai meg vannak állapítva és biztosítva van, hogy mindenki a kölcsönzött összeget rövid idő alatt visszakapja. Nem áldozatkészséget kérünk tehát tagjainktól, hanem csak jóakaratot. A mult évi költségvetés alapján elhatároztuk volt, hogy Szováta-fürdőről kiindulólág útjelzési munkálatokat fogunk végezni a Mezőhavason és egy messzelátó tornyot építünk a Cseresnyés tetejére. Erre vonatkozólag

a helyszíni szemlét is megtartottuk. A fürdőigazgatóság a költségekhez való hozzájárulást megszavazta. Mindazonáltal fájdalommal kell jelentenünk, hogy a szép tervnek f. évi kivitele meghiúsult, mert nem sikerült Maros-Torda vármegyévtől, a melynek a helyszínén nagy kiterjedésű erdőbirtoka van, a szükséges faanyagot megkapni. Ebből láthatja a t. Közgyűlés, hogy milyen akadályokkal kell egyesületünknek küzdenie. Egyesületünk az az egyesület egyedül ez országban, amely minden jövedelmét alkotásokra költi és a mely egyesületnek tisztviselői kara és mindenik munkása önzetlenül dolgozik a nemes célért és azért, hogy a nagyközönségnek szolgálatára legyen. Többszörösen hatványozva adja vissza mindig azt a csekély támogatást, a melyben esetleg részesül és mégis egyesületünktől mindenki csak kér, követel de neki vajmi keveset adnak. Mult évi záró számadásunk szerint az osztályok kiadásán kívül a központi pénztárból turistasági célokra fordított kiadásaink 5506 kor. 65 fillért és póstaportó kiadásaink, a melyek legnagyobb részben az idegenforgalom érdekében kifejtett működésből származtak 1591 kor. 87 fillért tettek ki.

Igen fontos esemény volt egyesületünk életében, hogy néhai tiszteleti tag urunknak Czárán Gyulának örökösei egyesületünknél 6000 korona alapítványt tettek le, azzal a kéréssel, illetve kikötéssel, hogy az alapítvány évi kamatai az általa föltárt Bihar-hegység turista forgalmi hozzáférhetőségére használtassék fel. Ez az alapítvány nemcsak azért bir egyesületünkre nézve kiváló fontossággal, hogy ezáltal megszűnt aggodalmunk a Melegszaamosforrása, Csodavár, a Galbina és Bulz-völgyben végzett munkálataink fenntartását illetőleg, hanem *kiváló jelentősége* van azért is, mert hazafias és pártolást érdemlő feladatainknak szakadatlan teljesítése közben a bizalom és szeretet, az elismerés és buzdítás legelső ilyen nagyobb mérvű megnyilvánulása ez az alapítvány. Hogy az alapítók intencióinak megfelelhessünk, azonnal intézkedtünk, hogy a Meleg-Szaamos forrásainál lévő utak, karfák és lépcsők kijavíttassanak. A mint ott járt tagtársaink jelentik, e munkálatok végre is hajtottak. Tagtársaink bejárták a többi körútakat is és jelentésük alapján jövő évben azok rendbehozatalát fogjuk végrehajtani és az ottani útjelzéseket kijavítani. Több útjelzési táblát már megrendeltünk és azoknak kifüggesztését a jövő évi turista időszak megkezdése előtt végrehajtuk. Kérjük a t. Közgyűlést, hogy az alapítvány adományozóinak szavazzon köszönetet.

Muzeumi ügyek.

A Mátyás- király születési házában lévő történelmi, fürdőügyi, néprajzi és háziipari osztályokból álló muzeumunkat a mult év folyamán is a legfőltöbben gondoztuk, mert az egy megbecsülhetetlen idegenforgalmi intézmény és egyesületünknek hatalmas erkölcsi tőkéje. Bárki jön városunkba azt felkeresi. Elragadtatással nyilatkozik arról. Tudomást vesz egyesületünk létezéséről és megtanulja becsülni egyesületünknek közhasznú működését. A mult év folyamán Angliából, Franciaországból, Ausztriából, Németországból, Romániából igen tekintélyes számú látogatóink voltak. Látogatónk volt továbbá Oroszországból, Amerikából, Törökországból, Svédországból is. A Mátyás-ház ma már ország-világ érdeklődésének központja és így csak érthető, ha a külföld figyelmét is magára vonta. A muzeum látogatók száma folyó évi augusztus hónapban érte el a 20.000-et. A mult évi látogatók közül ki kell emelnem dr. André Richard müncheni egyet. tanárt, Hampelné Pulszky Polixéna, továbbá a muzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőse tagjainak Szalay Imre helyettes főfelügyelő, dr. Fejérpataki László, Radisics Jenő udvari tanácsosok és Sechmayer Vilibáld m. igazgató urak látogatásait, akik mind elismerőleg nyilatkoztak a muzeumról és az abban tapasztalt rend és tisztaságról.

A muzeum életében jelentősebb mozzanat volt az, hogy az új nemzeti színház megnyitása alkalmával a Ferencz-József iparmuzeumban rendezett háziipari kiállításon részt vettünk 124 darab olyan kalotaszegi himzésnek bemutatásával, a melyek addig közszemlére nem voltak kitéve. A kiállítást hazánknak számos kitünősége, közöttük Darányi Ignác földművelésügyi min., Justh Gyula képviselőházi elnök urak is megtekintették és elismeréssel nyilatkoztak arról. Az említett himzéseket azután 10 üveges tárlón a muzeum zárt folyosóján kiállítottuk. Kiállítottuk továbbá a Szt.-Ferencrendiek zárdájából Herrmann Antal dr. muzeum igazgatónak fáradhatatlan munkásságával összegyűjtött régi egyházi himzéseket is 6 drb. üveges tárlón. E gyűjtemények kiállítása állandóan nagy érdeklődés tárgyát képezik. Kedves kötelességet teljesítünk akkor, a mikor indítványozzuk, hogy Herrmann Antal dr. igazgató urunknak fáradozásaiért szavazzon a t. Közgyűlés köszönetet. Muzeumunk tárgyai a múlt év folyamán a részünkre bocsátott állami csekély segélyből (folyó évre 300 korona) és a muzeumi bevételekből eszközölt beszerzéssel igen jelentékenyen, összesen 212 tárgygyal szaporodott. Hogy csekély anyagi erővel ilyen nagy szaporulatot érhattünk el, annak magyarázata abban rejlik, hogy gyűjtőink költségeket, napidíjakat soha fel nem számítottak és mindig arra törekedtek, hogy a tárgyak tulajdonosait ajándékozásra, vagy olcsó árszabásra bírják rá. Igen értékes anyagot sikerült megszerezniünk a kis mesterségek régi szerszámainak felgyűjtésével.

Felgyűjtöttük a kádár szerszámokat, a szijgyártó szerszámokat, a régi mézesbábok famintáit, és a meglévő eféle tárgyainknak sorozatait kiegészítettük. Megszereztük továbbá a bodonkuti templomnak festett famennyezetét. Ennek megszerzése körül Szádeczky Lajos dr. alelnök urunk fejtett ki odaadó tevékenységet. Indítványozzuk, hogy a t. Közgyűlés szavazzon neki szintén köszönetet. Hogy tárgyainkat épségben tarthassuk, napról-napra konzerválási munkálatokat végeztünk. Az összes fatárgyakat fokozatosan pácoltuk. E munkálatnál átleltározási eljárást is foganatosítottunk, ezenkívül arra törekedtünk, hogy az újból felállított tárgyaknál a tudományos rendszerkövetelményeit betartsuk. Továbbá arra, hogy az egyes csoportokról fényképi felvételeket készítsünk. Ugyanakkor a csoportokat leírtuk. Meg van tehát arra az alap, hogy a muzeumot folyóiratunkban részletesen ismertethessük. Ez eljárás nélkül a tudományos világ számára nem lehet a muzeumot közkinccsé tenni. Máskülönb e leírás egyben szövegét fogja képezni a később kiadandó részletes katalógusnak is. Könyvtárunkban van 1889 kötet könyv. Térképtárunkban 387 drb. térkép.

Taglétszám.

Taglétszámunk jelenleg a következő: 13 tiszteletbeli, 203 alapító, 2265 rendes, 240 pártoló tag. Csereviszonyban állunk 35 belföldi, 25 külföldi egyesülettel, 32 hirlappal, 56 folyóirattal. Ujjonnan belépett a múlt év folyamán 95 tag. A kilépetteket és elhaltakat leszámítva veszteségünk 42 tag. A veszteség abban leli magyarázatát, hogy Dunamelléki tagjaink tömegesen léptek ki, mert a Dunagőzhajózási társaság az egyes egyénekre szóló utazási kedvezményt megvonta. A hiány pótlására a még egészen ki nem tisztult politikai viszonyok miatt nagyobb akciót indítani nem lehetett.

A kérlelhetetlen halál a múlt évben 15 tagot ragadott ki munkás tagjaink sorából. Egyesületünk mindenik gyászos eset alkalmával igyekezett gyászának méltó kifejezést adni. Többiek között elvesztettük B. Bak Lajos, dr. Csávássy Gyula, hilibi Haller Rezső kolozsvári tagjainkat. Ferenczy Istvánt, a nagyszebeni főgymnásium igazgatóját. Hegyesy Márton nagyváradi ügyvédet és író, továbbá Boga Károly dévai tanítóképző intézeti igazgatót. Ez utóbbival hunyadmegyei osztályunk újra árvaságra jutott, mert nevezett az ottani osz-

tálynak elnöke volt és reá várt az osztály ügyeinek rendezése és az osztálynak újjászervezése. Nevezett tagjaink egyesületünk iránt mindig a legnagyobb szeretettel viseltettek, nemcsak tagsági díjukkal, hanem tevékenységükkel is támogatták egyesületünket. Kötelességeinknek tartottuk neveiket évi jelentésünkben megemlíteni, hogy ezáltal emléküket megörökíttessék. Itt említjük meg, hogy néhai főtitkárunknak Radnóti Dezsőnek siremlékére a gyűjtést befejeztük, a siremléket fel is állíttattuk és e hó folyamán fogjuk azt felavatni. Néhai tiszteleti tag urunk Czárán Gyula felállítandó emlékére a gyűjtés még folyamatban van. A gyűjtés körül egy külön kiküldött népes bizottság fáradozik. A múlt év folyamán a bizottság belépő díjas sorozatos előadásokat (szám szerint négyet) rendezett az emlék javára. Az eddigi gyűjtésnek eredménye 1722 Kor. 36 fill. Még sokat kell fáradsunk, hogy a nagy férfiú munkásságához méltó emlékhöz a költségeket összehozhassuk. Végül hálás köszönetet kell mondanunk a sajtó munkásainak azért, mert folyóiratunkat esetről-esetre ismertették és ezáltal jelentékeny szolgálatot tettek egyesületünknek.

Előterjesztette **M. Kovács Géza.**

Különfélék.

A Királyhágón.*

A Királyhágó
 Felhőkbe vágó
 Űstöke még a nyárról beszél;
 Sárgul az erdő,
 Zizegve pergő
 Leveleket hajt alá a szél.

A merre lépek,
 A merre nézek,
 Sziklás hegyormok, dús rengeteg,
 Csendjét a szellő
 S lágyan szökellő
 Kis patak árja rezgeti meg.

Derékon tisztás;
 Zöld gyepes irtás;
 FÜRGE juhnyáj rajt' játszva legel,
 Katrincás lányka,
 Gyöngye, soványka
 Éber szemekkel rája ügyel.

* A Magyar Tudományos Akadémia Farkas—Raskó-díjával jutalmazott költemény.

Köszöntöm, kérdem;
 Szól, de nem értem.
 Félve húzódik nyája felé,
 Mint a bocs ott fenn,
 Szűz rengetegben,
 Ha idegen nesz gerjed elé.

A hegy tövében,
 Ott lenn a mélyben,
 Renyhe sorokban kis házikók,
 Szalma födéllel
 Küzdenek a széllel,
 Bennök viharzó lelkű lakók.

Siralom völgye . . .
 Magyar a földje,
 Kis sötét folt a honi egen.
 Más a ruhájuk,
 Más a világuk
 S nyelvük, szokásuk oly idegen.

Fatornyú templom
 Harangját hallom
 Csendülni át a kunyhók fölött.

Szalmaviskóba
Lakik a pópa
Besüppedt hantú sirok között.

Ma van vasárnap,
Szavára várnak
Kis templomában zord hívei
S ahogy tüzelve
Izzik a nyelve,
Lángját a nép szomjazva nyeli.

Ha a sötét had
Tüzes szikrát kap:
Lángba borítja agyát, szívét
S vad haragjába
Túl a rónára
Szórja ki ádáz gyűlöletét!

De ah, közelből,
Míntha a mennyből
Szállna a hang: lágy gyermeki kar
Vig dala zendül
S messze kicsendül:
„Hazádnak légy oh, hive, magyar!”

Szomszédos házból:
Az iskolából
Árad az ének a síkon át,
Falakon áthat
S mint égi jóslat
Némítja el a pópa szavát:

Hogy lesz idő majd,
Hogy levelet hajt
Egykor e téren a honszeretet,
Cseng a magyar szó
Bűvösen hangzó,
Elvakult ősök hantja felett.

Lesz idő egyszer,
Hogy gyökeret ver
Sok vér nyomán a testvériség
S hol vihar dúlt, ott
Együtt kivívott
Szabadságunk szent őrtüze ég! . . .

. . . Mínta közelgő
Büszke jövődő
Ebből a dalból szállna felém!
Járva merengőn
Avaros erdőn
Erdélyi bércek bűvös ölen . . .

Balla Miklós.

Német turista-ünnep.

Nagy tanulságot meríthetünk a német és osztrák alpesi egyesületnek f. évi július hó 14-én Innsbruckban tartott 38-ik közgyűléséből, melynek ünnepi bankettjén a tiroli országos idegenforgalmi szövetség elnöke büszkén hivatkozott felköszöntőjében arra a hatalmas föllendülésre, hogy míg 1875-ben a 150 tagból álló közgyűlés 1600 forintot szavazott meg turista-alkotásokra, addig az idei 3500 résztvevő 150.000 márkát vett fel költségvetésébe út és menedékház építésére.

Még ennél is beszédesebb tanujele a turistaság hódításának, hogy a nép megértette annak a közgazdasági hasznát és így szívébe fogadta az alpesi egylet országboldogító és a népjólétet előmozdító milliőkat érő jótéteményeit. Tirol fővárosa zászló- és virágfűzér-diszben fogadta a német turistákat s az egész német sajtó ünnepi számokkal üdvözölte a 75 ezer tagot számláló alpesi egylet közgyűlését, melynek előestéjén Innsbruck városa fényes népviseleti ünnepélyt rendezett.

6000-en vettek részt a kiállítási csarnok gyopárral és fenyőgalyakkal díszített helyiségeiben, hol Jenő kir. herceg és a mecklenburg-schwerini nagyhercegnő is megjelentek. Jelmezes fölvonulásokban és képletekben mutatták be Tirol egyes kor-

szakait a rómaiak, a germánok s a jelenkor történetéből.

Az összes német alpesi vidékek jelmezei ott tarkállottak a tiroli dalárszövetség mesteri kardaljai és a zenekarok előadásai alatt.

Végül az összes népviseletek csoportos díszmenetével kapcsolatban melyen mintegy 1000 ember vett részt, bemutattak egy hannoverai és egy ó-tiroli lakodalmat.

Éjjel a várost környező számos hegycsúcson kigyúltak az örömtüzek s a várost felséges panorámában élvezte a hazatérő közönség.

Másnap volt a közgyűlés, melyet a helytartó képviselője üdvözölt elsőként és a legnagyobb támogatást helyezte kilátásba; majd az egyetem rektora a honismeret terjesztésében, mint *testvérintézményt* köszöntötte az egyletet; az innsbrucki polgármester pedig a közgyűlés impozáns látogatottságában a német faj őseréjét élte. Érdekes az évi beszámoló azon kijelentése, hogy míg 1875-ben a legszűkebb körű érdeklődés indult meg a hegységek föl kutatása iránt, addig ma már egy a hegymászók kötelességeit egybefoglaló „Alpesi Káté“-ra van szükség. 345 osztályban 73393 tag működik. Jól jegyzi meg az évi jelentés, hogy nem lehet mindenkit kielégíteni, mert ami egynek magas turistaság, az más előtt közönséges hegyi séta.

Nem lehet kívánni, hogy minden hegy tetejére kunyhót építsenek és hogy minden szoroson át sétaútat készítsenek.

Az egyletet mindig mint középonti egészet kell szem előtt tartani s az egyes vidéki szervezeteknek csak az engedhető meg, ami az egésznek is javára szolgál. Így különösen az egy vidéken való halmo-

zódás és a fényűzés a havasi alkotásoknál elkerülendő.

A menedékkunyhók száma 220; 82% ebből éllemezéssel egybekötve; az útmutató-táblák 2484-et tesznek ki, a vezetők száma 1084. A könyvtár mintegy 25.000 könyvből, füzetből, térképből és fényképből meg rajzból áll.

Az évi költségvetés félmillió márkára rúg, melyből 60.000-et egy díszes szaklapra, 100.000-et pedig egy egyszerű havi értesítőre költenek.

Nem érdektelen megjegyeznünk, hogy a kontinens e legnagyobb turistaegyesületében, a „Deutsch und Oesterreichische Alpenverein“ kebelében egy nép-, táj- és földrajzi múzeum alapításával a legkomolyabban foglalkoznak. Ez lesz a német turistaság és idegenforgalom képletes Panteonja. A legtöbb testvéregyesület hazában és külföldön egyaránt kezdi belátni, hogy a természeti szépségekről, a földrajzi nevezetességekről, és a néprajzi sajátosságokról szerzett futó benyomásokat egy múzeum keretében összehalmozva kell a nagyközönség előtt rögzíteni. Az E. K. E. is ezt az irányzatot követi már évek óta.

—

A Club Alpino Italiano turista-kiállítás.

A nyár folyamán nyílt meg Padovában ez a tanulságos szakkiállítás, mely a Viktor Emanuel-téren emelt tágas pavillonban főként a veneciai alpokra szorítkozik. Menedékház-modellek, havasi kunyhók tervezetei, reklámtáblák, térképek, gyönyörű hegyvidéki képek, a dolomitok remek illusztrációi, havasi festmények, tájrajzi érdekességek és művészi kivitelű fotografiák, alpesi felszerelések, mindennemű turista-kellékek és újabb találmányok cso-

portjai váltakoznak a szemlélő előtt. Érdekesek az egyes hegységek közetmintáinak, faunájának, a havasi népviselet változatainak, őstörténeti és fásítási térképeinek csoportjai.

A sikerült kiállítást tulajdonképpen az olasz Turing-Club kezdeményezte, hol a kerékpár és az automobil is beilleszkedik a turistaság körébe.

Könyvesház.

A nagyszebeni Kárpát-Egyesület évkönyve.

Már a 26-ik ilyenmű kiadvány fekszik előttünk, mely a Páring-Retyezát, Negoj, Preszba-Csindrel, Keresztény-havas, Bucsecs, a radnaborgói és a fogarasi havasokon kifejtett turista működésről nyújt tájékoztatást.

A tudományos értékű nagyobb közlemények a következők: *Wachner* Henrik a hegyek növényzetének osztályozásával foglalkozik általános szempontból az alsó vagy lomberdő-regió (800 m.) a fenyő-regió (800—1800 m.) és a havasi régió (1800 m-en felül) jellemzésével. *Berger* András, az ismert medvevadász élénk tollal az erdélyi Kárpátokban észlelt vadászélményeit és megfigyeléseit írja le. *Ziegler* hangulatos leírásai után *Szalay* Béla dr. tagtársunk szakszerű ismertetésével találkozunk, mely a Szurul-on emelendő menedékháznak és e hegy kultiválásának kíván híveket szerezni. A Bucsecs földtani viszonyaival dr. *Rühl* foglalkozik, *Binder* József érdekes fogarasmegyei fatípusokat mutat be, *Alzner* a Kelemen-havas útjait ismer-teti. A könyvhöz 4 szép illusztráció van mellékelve.

A tavalyi közgyűlés lefolyásáról és az osztályok működéséről szóló

hivatalos részen kívül a túrák ki-mutatása igen tanulságos. Nem érdektelen, hogy a nagyszebeni testvéregyesület tagjainak a romániai kormány megengedte, hogy útlevél nélkül saját arcképes igazolványukkal a határt átléphetik vámmentes podgyással, kerékpárral és fényképező készülékkel együtt. Az egyleti és múzeumi alap 37 ezer koronát tesz ki.

A svéd turista-egyesület évkönyve.

Mindig élvezettel lapozgatunk az északi testvéregyesületek kiadványaiban.

Így a pazar kiállítású svéd turista évkönyv legújabb kötete is leköti figyelmünket, mert nem kevesebb, mint 270 remek illusztráció szolgál beszédes magyarázójaul a közel 500 oldalra terjedő és 33 szakcikkelyt, jobbára tájleírásokat, kirándulásokat, népies és természeti ritkaságokat ismertető vaskos könyv érdekes tartalmának. 24 önálló, szebbnél-szebb nyári és téli tájképet ábrázoló mű-melléklet tárja elénk Svédország havasi, tengeri, erdei és népeleti idilljeit,

Egyik kép egy „Strandparti“-t ábrázol fürdőző gyermekekkel, majd a falköpingi vásár, a tannforseni zuhatag, lapp népviseletek, költői fjordok,

hóborította hegyóriások, svéd népszokások és történeti emlékek vonulnak el szemeink előtt, melyek önkéntelenül reklámozzák a svédek táj- és néprajzi sajátosságait. De nem hiába költ a „Svenska Turistföreningen“ csupán kiadványokra évi százezer

svéd koronát, mert 40 ezer évi fizető tag támogatja turistaalkotásait.

Az évkönyvből többek közt azt is megtudjuk, hogy stockholmi testvéregyesületünk a nürnbergi, milánói és berlini kiállításokon kitüntetésben részesült.

Egyesületi élet.

Az E. K. E. XVII. évi rendes közgyűlése.

Szeptember hó 8-án d. e. 11 órakor tartotta az E. K. E. f. évi közgyűlését a tagok élénk részvételével. Jelen voltak: Heppes Miklós, Kosutány Ignác dr., Deák Albert dr., Merza Lajos, Versényi Gábor, Tanács József, Pap Mihály, Szilágyi Márton, Frankl Miksa, Récsei Ede, Pál Andor, Pollac Gaszton (Brüsszel), Virágháty Gyula, Papp Kristóf, Marcinkiewicz Ignác, Lázár Ödön, Páter Béla dr., Konrády Dániel dr., K. Fodor János, Gyöngyössy Béla, Simay Tivadar (Sopron), Stern Izidor, Werger István, Incze Gerő, Szádeczky Lajos dr., Köntzey Imre, Kolláth Lajos, Sárge Gergely, Márki Sándor dr., Gergely Albert dr., Müller Béla, Molnár Károly, Schönberg Miksa, Ruzitska Béla dr., Mannsberg Sándor báró, Miklósi József, Weinrich Jenő, Peielle Róbert, Solyom János, Fekete Nagy Béla, Eisler Mátyás dr., Kovács Dezső, Békéssy Károly dr., özv. Radnóti Dezsőné, Hrabovszky Mór (Cell-Dömölk), Paskuj János, Csifó Salamon, Brutsi László, Gáspár Ármin, Vétzy Viktor, Vince Aladár, Voith Márton, Merza Gyula, M. Kovács Géza stb.

Heppes Miklós lelkes elnöki megnyitóját után a közgyűlés táviratban üdvözölte az egyesület védőjét, József kir. herceget, ki az E. K. E. üdvözlését viszont táviratban köszönte meg. Elnök a jegyzőkönyv vezeté-

sére fölkérte Müller Bélát, a jegyzőkönyv hitelesítésére pedig Gyöngyössy Béla erdőtanácsost és Pap Mihály ezredest.

M. Kovács Géza főtitkár terjesztette elő azután a választmány tartalmas évi jelentését, mely lapunk más helyén egész terjedelmében olvasható.

E közben újra üdvözlő távirat érkezett Gyergyószentmiklósról, mely a jövő évi közgyűlés színhelyéül Gyergyót kéri kijelölni. Egyhangú lelkesedéssel fogadta el a közgyűlés az E. K. E. gyergyói osztályának szíves meghívását.

Az évi jelentésnek jóváhagyó tudomásul vétele után köszönetet szavaztak Szádeczky Lajos dr. elnöknek, Herrmann Antal dr. tb. muz. igazgatónak, Merza Gyula főpénztáros és szerkesztőnek, Jármay Béla máv. üzletvezetőnek, ifj. Zichy Ödön gróf, révi osztályelnöknek és M. Kovács Géza fáradhatatlan főtitkárnak, kik kitaró buzgalommal szolgálták az E. K. E. érdekeit.

A közgyűlés a számvizsgálók jelentése alapján a múlt évi kezelést illetőleg Merza Gyula főpénztárosnak a fölmentvényt megadta és egyben Tanács József ellenőrnek jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

Az egyesület 1906-beli összes bevétele 18.228 korona 70 fill. volt. Kiadása kitett 14.418 kor. 87 fillért.

Az 1908. évi költségvetést *Merza Gyula* terjesztette elő és ennek értelmében azt 16,230 koronában állapították meg.

Továbbá elismerés nyilvánult *Csapó Dezső* darvasi és *Csapó Lenke* nagyváradi földbirtokosok iránt, kik Biharvármegyében a taggyűjtés terén buzgólkodnak.

Ezután a tisztujtás következett, melynek rendjén a régi tisztikart és választmányt egyhangúlag újra megválasztották. Az üresedésben lévő két választmányi tagságra *Cholnoky Jenő* dr. egyetemi tanárt és *Lázár István* gróf ny. főispánt választották meg.

Elnök zárószavai után a közgyűlés véget ért.

* * *

A jóformán tisztán adminisztratív közgyűlés legkimagaslóbb mozzanata a székely turistaság proklamálása, mely a jövő évben Gyergyóban zászlót bontani készül.

Csikvármegye vasúthálózatának a kiépülése a legkedvezőbbben kínálkozó alkalom az idegenforgalom alapfölteleinek a Székelyföldön való megszilárdítására. Hiszen ma már minden egyes vidéknek természetszerű kötelessége és önnönmaga iránt tartozó föladata, hogy földrajzi fekvésének előnyeit kihasználja, nevezetességeit hírül adja, látnivalóinak vonzó erejét fokozza és különlegeségeit reklámozza. E célból az E. K. E. a székely vármegyéknek is készséggel fölajánlja szolgálatait.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület Árpád-ünnepé.

I. Kolozsvárt. A modern hazafias és demokratikus társulásnak Erdélyben valóságos nemzeti missziót teljesítő tényezője az az egyesület, melynek lelkes és honismertető törekvései a társadalom legkülönbözőbb rétegeit a magyar turistaság gyopáros lobogója alá toborozza. Nálunk nemcsak testedés vagy kizárólag magánszenvedély a természeti szépségek kultusza, hanem a magyar föld, a magyar

haza tájszépségeinek megismertetésével egyúttal hazafias célt is szolgálunk.

Ilyen lélekemelően szép ünnepet ült az Erdélyi Kárpát-Egyesület a Kolozsvár melletti Bükk-tetőn emelt Messzelátónál tartott Árpád-ünnep alkalmából, melyet az országos pusztaszeri ünnepség napján tartott.

Ugyanis ezelőtt tíz évvel a Milénium emlékére *Merza Gyula* szerkesztő és főpénztáros indítványára az E. K. E. elhatározta, hogy Kolozsvár környékének legkimagaslóbb pontját, a közel 1000 m. magas „Peánát“, ami oláhul bokkrétát jelent, Árpád vezérről magyar névre kereszteli és ime, azóta ott *Kovács* főtitkár buzgólkodására egy 15 m. magas messzelátó torony, turista-vendéglő és multságokra szolgáló térség fogadják nyaranta a kirándulók százait.

Két órát igénylő imponáns menetben szept. 15-én oda vonultak fel az E. K. E. tisztikara, választmánya és számos vendég, köztük vagy 15 hölgy, hogy isten szabad ege alatt az Árpádcsúcson elénekeljék a Himnuszt, a Szózatot és meghallgassák dr. *Kosztány* Ignác egyetemi tanár, egyesületi alelnök hazafias eszmékben gazdag ünnepi beszédét, melyet a szónok azzal fejezett be, hogy a nagy honfoglalónak csak úgy leszünk méltó utódai, ha összetartunk, a magyar nem bántja a magyart s ha kell tollal, szóval, fizikai munkával, illetve turistamódra is folytatjuk a honfoglalást, melyet Árpád apánk fegyverrel kezében indított meg. Lelkes éljenzések közt köszönte meg báró *Mannsberg* Sándor, az E. K. E. másik alelnöke, a dr. *Kosztány* hazafias fejtegetéseit, mire a toronyból élvezett elragadó körképtől búcsút véve, a közeli turista-vendéglő előtt, az erdő lombátora alatt társasbédhez ültek. — A hazafias pohárköszöntők során elragadtatással hallgatta az előkelő társaság dr. *Márki* Sándor, országos híru tudós historikusunk, az E. K. E. 3-ik alelnökének történeti visszaemlékezésekben dús, gyujtó beszédét, melyben a Kárpát-Egyesület tagjait, mint Árpád fejedelem földérítő pionírcsapatának modern katonáit

éltetve, a jelenlévő kézdivásárhelyi Pap Mihály ezredest köszöntötte fel.

Árpád emlékezetében ünnepelték a magyar turistaság közhasznú voltát, annak erdélyi úttörőit s ezzel kapcsolatban felavatták az Árpád-csúcsi kirándulóhelyet, úgy is, mint az oláhságtól környezett magyar szellem hódító védbástyáját; hiszen ma már az oláhok is elfelejtették a *Peána* nevet s csak Árpád-csúcsról beszélnek, ha útbazigazításért valaki őket megszólítja.

Méltó ovációban részesültek a megjelent hölgyek, kik hazafias dalokkal emelték a gyönyörűen sikerült Árpád-ünnep magasztos hatását. — Az E. K. E. büszke lehet e kirándulására, hol az arisztokrata, egyetemi tanár, ügyvéd, orvos, gyógyszerész, kereskedő, katona, hivatalnok és egyetemi hallgató egy szívvel és lélekkel forrottak össze a nagy nap jelentőségének tudatában.

II. Brassóban. Az Erdélyi Kárpát-Egyesület brassói osztályának egyetlen hívó szavára talpra állott Brassó városa egész magyarsága.

Egymásután vonultak föl lengő lobogókkal a magyarság minden rétegének képviselői. A vármegye főispánját, gróf *Mikes* Zsigmondot, aki egyúttal a kormányt is képviselte, az összes állami hivatalok fejei és küldöttei, továbbá száz megyei és városi előkelő urak követték, köztük *Hiemesch* Ferenc polgármester, ki nemcsak maga vett részt az ünnepen, de a városi zenekart is készséggel bocsátotta a rendezőség rendelkezésére s a milléniumi emlék környékét is ünnepi díszbe öltöztette. Gyönyörű kép volt az, mikor a tanácsház terén összegyűlt több ezerfőnyi magyar, a szászok és románok élénk érdeklődése mellett d. u. 2 óraker zeneszóval a legnagyobb rendben és fegyelmezettséggel megindult. A Cenk-tetőre való fölvonulás az iskolák és testületek részvételével másfél óráig tartott.

Fenn az emlék körül s alant a hegy nyergén s a sziklákon ünneplő sokaság tarkállott, káprázatos képet nyújtva, mintha egy új hódító sereg foglalná el az erdőkoszorúza bérceket. A rövid megnyitó beszéd után

melyet Halász Gyula főrealiskolai tanár, az E. K. E. brassómezei osztályának elnöke mondott, a Brassói Magyar Dalárda által énekelt Himnusz az ezernyi sokaság levett kappal zengte tovább s a gyönyörű imádságot a havasok bércei visszahangozták. A hazafias hév fokozódott mikor dr. *Zakariás* János orsz. képviselő, az E. K. E. közp. alelnöke, a brassói magyarságnak és a székely népnek ez a lelkes, odaadó vezető férfia mondotta el megragadóan szép, tartalmas ünnepi beszédét, mely a honfoglalás főséges eseményét a mai nehéz, elhatározó, de győzelemmel biztató küzdelemmel kapcsolta össze. Mindeneket felülmulta azonban hatásban *Fai* Flórának, a kassai szintársulat művésznőjének szavalata. Lehetetlen leírni azt az erőt, hevületet, mámort, átszellemültséget, melylyel az „Árpád siri álmá“-t, ezt a tüzes, lobogó rapszodiát fönn a magasságban, mindenkit meghihletve és megbűvölve, elszavalta s amelylyel tömegeket tudna csatába vinni a szabadságért, a hazáért.

Ami ezután következett, az a brassói magyarság békés, de biztosan hódító előrehaladásának volt bizonyága. A főispánnak a nemzeti kormány nevében letett koszorúja s az a kívánsága, hogy Brassó városa fölött Árpád szelleme uralkodjék, nem marad hatás nélkül. De az idők örvedetes jelének tekinthető az a koszorú, melyet *Schullerus* Ede árvaszéki elnök Brassó vármegye, s az, melyet *Hiemesch* Ferenc polgármester Brassó szab. kir. város nevében magyar beszéd kíséretében tettek le a szobor talapzatára.

A brassói magyarság csakugyan nem ünnepelt még olyan szépen, egységesen, harmónikusan, mint azon az ünnepen, melyet az E. K. E. brassói osztályának lehet érdemül betudni.

A gyergyói osztály újjászervezése.

Az E. K. E. székelyföldi működésének és Gyergyószentmiklós fejlődésének jelentős momentuma az az értekezlet, melyet aug. 29-én délután 5 óraker a községháza nagy termében

tartottak Szt.-Miklóson az E. K. E. egykor virágzó osztályának felélesztése ügyében. Megjelentek: Bajna Árpád, Bakos Ferenc, Csiky Dénes, dr. Fejér Mihály, Ferenczy Albert, Fodor János, Gergely Andor, Görög Joáchim, dr. Herrmann Antal (Budapest), Korbuly Miklós, Lázár P. Gerő, Lázár Béla, Merza Gyula (Kolozsvár), Merza Vilmos, Miklósi Viktor, Már-dirosz Kristóf, Szebeni Gerő, dr. Tiltscher Ede és Zajzon Lajos.

Az értekezlet elnöke, Görög Joáchim plébános üdvözölte az E. K. E. központjának képviselőjét, Merza Gyula főpénztárost, az „Erdély” szerkesztőjét és dr. Herrmann Antalt, az E. K. E.-múzeum tb. igazgatóját. Herrmann kifejtette, hogy Gyergyószentmiklós fejlődésének két nagy mozzanata, a városá alakulás és a vasút új feladatokat tűz a lakosság elé. Szentmiklós egy nagy vidéknek nemcsak gazdasági és kulturális emporiuma, hanem egyúttal a haza egyik legszebb részének, a természet szépségeiben és kincseiben bővelkedő Gyergyónak turista középpontja is. A vasút megnyitja Szentmiklóst a világ előtt, a békási-út majd megnyitja a Gyilkos-tavat és környékét Szentmiklós előtt. E hely Erdély egyik legnevezetesebb vidéke, ahol mintegy kirakatban összehalmozódnak a tájszépségek bájai és fenségei. Ezeket a gyergyóiak sem ismerik, pedig méltók arra, hogy megismerje a turistavilág. E város predesztinálva van arra, hogy az idegenforgalom gócpontja legyen. Ez nagy gazdasági és társadalmi előnyökkel is járna.

Merza Gyula — üdvözölvén a községi hatóság képviselőjét, Ferency jegyzőt — kifejti az E. K. E. céljait és rámutat, milyen előnyöket nyújt az egyes tagoknak is. A központ írásban fogja kifejteni e vidékre vonatkozó terveit. — Eddig is figyelemmel volt e vidék iránt, azt műlapokban és leírásokban ismertette. Az osztályt nem tekintette megszüntetnek, 376 K 69 fill. vagyonát nem vonta be, várta az alkalmas percet

a felélesztésre. Ez most megérkezett. Azt tapasztalta, hogy most alkalmas emberek is vannak s a minden nemes ügy iránt buzgó községi hatóság támogatni fogja a föllendülő turistaságot. A helyi sajtó is. Indítványozza, hogy az értekezlet mondja ki az újjáalakulást, válassza meg ügyvivőnek dr. Fejér Mihály ügyvédet és küldjön ki előkészítő-bizottságot.

Az értekezlet ezt kimondja és Görög plébános elnökle alatt Fejér Mihály dr., Merza Vilmos, Puskás Adolf és Fodor János tagokból álló bizottságot küld ki.

Ferenczy Albert biztosítja az értekezletet a község támogatásáról.

Örvendetes tudomásul szolgál, hogy *Korbuly Miklós* gyógyszerész saját készítményű fenyő-sósborszeszének jövedelméből 5%-ot az E. K. E. gyergyói osztálya javára ajánlott fel.

Az elnök köszönetet mond a központ képviselőinek, a községnek és $\frac{1}{2}$ 7 óra-
kor éljenzések között bezárja a gyűlést.

Kirándulás a Gyilkostóhoz.

A gyergyói osztályszervező gyűlést megelőző napon *Herrmann Antal* dr., *Fejér Mihály* dr. és *Merza Gyula* kirándultak a Gyilkostóhoz, hol egy alkalmas helyet menedékház számára kijelöltek. Gyönyörű idő kedvezett e havasi kirándulásnak, melynek sikeres rendezése dr. *Fejér* ügyvivő-titkárt dicséri.

A részletes tudósítás helyszíne miatt jövő számunkra maradt.

E. K. E. fenyő-borszesz.

Az annyira elterjedt sósborszesz-készítmények közül általános intenzív gyógyító hatásánál fogva határozottan kiválik *Korbuly Miklós* gyergyó-szentmiklósi gyógyszerész *fenyő-borszesze*, melyet nagy gonddal a gyergyói fenyvesek balzsamából készít.

Mint gyógyító, fájdalomcsillapító és izomerősítő legkitünőbb házi szert különösen a turistáknak ajánljuk figyelmébe, annyival is inkább mert a nagylelkű gyáros a *jövedelem 5%-át ajánlta fel az E. K. E. gyergyói osztályának turista céljaira.*

Szerkesztő: **Merza Gyula.**